

# Els recursos en el procés laboral

Daniel Martínez Fons

PID\_00203893



*Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>*

# Índex

<b>Introducció</b> .....	5
<b>Objectius</b> .....	6
<b>1. Aproximació general al sistema de recursos en la normativa processal laboral. Funció i classificació</b> .....	7
1.1. La funció del recurs .....	7
1.2. Classes de recursos .....	10
<b>2. El recurs de reposició (art. 186 i 189 LRJS)</b> .....	12
2.1. Resolucions susceptibles de recurs en reposició .....	12
2.2. Tramitació i resolució .....	13
<b>3. El recurs directe de revisió (art. 188 LRJS)</b> .....	16
3.1. Recurribilitat .....	16
3.2. Tramitació i resolució .....	16
<b>4. Recurs de suplicació</b> .....	17
4.1. Legitimació per a interposar recurs i assistència tècnica en el recurs .....	17
4.2. Resolucions susceptibles de recurs .....	18
4.2.1. Sentències no susceptibles de recurs per raó de la matèria .....	18
4.2.2. Sentències no susceptibles de recurs per raó de la quantia .....	20
4.2.3. Sentències susceptibles de recurs en tot cas en raó de la matèria i amb independència de la quantia .....	21
4.2.4. Interlocutòries susceptibles de recurs en suplicació .....	23
4.3. Objecte de recurs .....	24
4.4. Tramitació del recurs .....	27
4.4.1. Fase inicial de la preparació del recurs .....	27
4.4.2. Fase de formalització del recurs .....	29
4.5. Acumulació de recursos .....	32
4.6. La sentència que resol el recurs de suplicació .....	32
4.7. La transacció en fase de recurs .....	34
<b>5. Els recursos de cassació</b> .....	35
5.1. El recurs de cassació ordinària .....	35
5.1.1. Legitimació i assistència en el recurs .....	35
5.1.2. Resolucions judicials susceptibles de recurs en la cassació ordinària .....	35

5.1.3.	Motius de recurs .....	36
5.1.4.	Tramitació .....	37
5.1.5.	Sentència .....	40
5.2.	El recurs de cassació per a la unificació de la doctrina .....	41
5.2.1.	Sentències susceptibles de recurs en cassació per a la unificació de doctrina: la contradicció entre la sentència objecte de recurs i les sentències de contrast .....	42
5.2.2.	Motius de recurs .....	44
5.2.3.	Tramitació .....	45
5.2.4.	La sentència .....	49
<b>6.</b>	<b>Recurs de queixa</b> .....	<b>50</b>
6.1.	Resolucions susceptibles de recurs .....	50
6.2.	Tramitació dels recursos .....	51
<b>7.</b>	<b>La revisió de sentències i laudes arbitrals fermes. El procés d'error judicial</b> .....	<b>53</b>
7.1.	El recurs de revisió de sentències fermes .....	53
7.1.1.	Supòsits en què és procedent la revisió judicial de la sentència ferma .....	53
7.1.2.	Tramitació i resolució del recurs de revisió de la sentència .....	54
7.2.	El procés d'error judicial .....	54
	<b>Resum</b> .....	<b>56</b>
	<b>Exercicis d'autoavaluació</b> .....	<b>61</b>
	<b>Solucionari</b> .....	<b>64</b>
	<b>Bibliografia</b> .....	<b>65</b>

## Introducció

Els recursos són els instruments que la Llei processal posa a disposició de les parts del procés destinats a atacar una resolució dictada sobre la direcció o sobre l'objecte del procés, perquè se'n declari la nul·litat, sigui anul·lada o sigui reformada pel que fa al contingut (Ortells).

El sistema de recursos en el procés laboral obeeix al principi d'única instància i de doble grau de jurisdicció. Com que es tracta d'instància única en el procés laboral, a diferència del civil, no existeix l'apel·lació, i, per tant, la revisió general –dels aspectes fàctics i jurídics– d'un judici ja celebrat. No obstant això, el doble grau de jurisdicció permet que un òrgan superior i diferent del que ha dictat la decisió conegui dels eventuais recursos que es poden interposar a l'empara dels motius taxats per la Llei.

El mòdul dedicat als recursos té per objectiu oferir les claus principals del sistema de recursos recollit en la Llei reguladora de la jurisdicció social per mitjà de la sistematització i ordenació de la seva regulació legal. En primer lloc, s'analitza, prèviament, la caracterització general del sistema de recursos i les seves classes en el procés laboral, així com el seu encaix constitucional des de l'òptica del dret fonamental a la tutela judicial efectiva. Una vegada fixats els principis bàsics del sistema de recursos en la Llei reguladora de la jurisdicció social, a continuació es desgranen la tramitació i resolució dels recursos que es poden interposar contra les diligències i decrets del secretari judicial, i també contra les interlocutòries i provisions del jutge social o del Tribunal que coneix en primer grau de la causa (apartats 2 i 3).

L'apartat quart d'aquest mòdul es dedica a estudiar les resolucions dictades pel jutge social susceptibles de recurs en suplicació davant el Tribunal Superior de Justícia de la comunitat autònoma, així com l'objecte, tramitació i resolució d'aquest recurs. A continuació, en el bloc cinquè del mòdul, s'analitzen els recursos de cassació ordinària i per a la unificació de doctrina, que ha de conèixer i resoldre la Sala Quarta del Tribunal Suprem. Així, s'aborden amb detall els requisits de recurribilitat, la tramitació i finalització de tots dos recursos de cassació. Corol·lari de l'anterior és l'anàlisi, en l'apartat sisè, del recurs de queixa, adreçada a revisar les resolucions judicials que neguen l'accés als recursos de suplicació o cassació.

Finalment, es tanca el mòdul amb unes pàgines dedicades a sintetitzar els aspectes fonamentals de dos remeis que tenen un caràcter excepcional, per tal com suposen la revisió de resolucions fermes: la revisió de sentències i laudes arbitrals fermes i el procés d'error judicial, que es regulen conjuntament en l'article 236 LRJS.

## **Objectius**

- 1.** Conèixer les característiques generals del sistema de recursos en el procés laboral i la seva relació amb el dret a la tutela judicial efectiva.
- 2.** Distingir les diferents característiques dels recursos en el procés laboral.
- 3.** Identificar els recursos que es poden interposar contra les resolucions dictades pels secretaris judicials.
- 4.** Identificar els recursos que es poden interposar contra les resolucions dictades per jutges i tribunals.
- 5.** Conèixer suficientment els motius i la tramitació dels recursos de suplicació, cassació ordinària i cassació per a la unificació de doctrina.

## 1. Aproximació general al sistema de recursos en la normativa processal laboral. Funció i classificació

Els mitjans d'impugnació es troben regulats en el llibre III LRJS, i són, segons la definició tradicional, els mitjans que es posen a disposició de les parts per a intentar la reforma o anul·lació de les resolucions judicials que no són fermes. Les resolucions judicials que es poden impugnar són tant les dictades pel secretari judicial –és a dir, decrets i diligències– com les que emanen del jutge o tribunal –provisions, interlocutòries i sentències.

Tradicionalment s'ha diferenciat entre els anomenats *remeis*, entenent com a tals les impugnacions que coneix i resol el mateix òrgan judicial que les va dictar, i els *recursos*, terme emprat per a referir-se als casos en què l'examen de la impugnació correspon a un òrgan judicial diferent i superior al que va dictar la resolució. Ara bé, la veritat és que la LRJS adopta únicament el terme *recurs* per a referir-se a tots els mitjans d'impugnació, per la qual cosa en aquest capítol, seguint la terminologia legal, optarem per l'expressió *recursos* per a referir-nos a tots els mitjans d'impugnació, sense distinció.

### 1.1. La funció del recurs

La funció processal del dret al recurs faculta els legitimats a la possibilitat que siguin revisades les resolucions judicials. Es tracta, per tant, d'un dret vinculat a la tutela judicial efectiva. El Tribunal Constitucional s'ha pronunciat reiteradament sobre la naturalesa del dret al recurs com un dret de configuració legal (per exemple, la STC 226/2002). En aquest sentit, la jurisprudència constitucional ha reiterat en nombroses ocasions que en el nostre ordenament, i exceptuant l'ordre penal, no hi ha l'obligació de dissenyar una doble instància. Així, si es construeix un sistema de recursos que configuri una doble instància, és el legislador l'encarregat de fixar els termes dels requisits d'accés a aquesta, i també la forma de la seva procedimentalització i la seva eficàcia. En definitiva, doncs, el dret al recurs és un dret de configuració legal que només sorgeix de les lleis processals que regulen aquests mitjans d'impugnació (STC 112/2001).

Ara bé, aquesta aproximació al dret al recurs no significa que aquest no pugui tenir una veritable dimensió constitucional i, per tant, integrar la garantia del dret a la tutela judicial efectiva. Efectivament, del dret al recurs es dedueix que el compliment de les exigències processals competeix als òrgans jurisdiccionals en la mesura que són garants de la legalitat ordinària, de manera que són aquests els encarregats de controlar el compliment de les exigències legals que permetin donar tràmit al recurs. En aquest sentit, l'accés al recurs pot tenir una transcendència constitucional i justificar la interposició d'un recurs d'empara per vulneració del dret a la tutela judicial efectiva quan l'òrgan jurisdiccional encarregat de controlar el compliment dels requisits legals per

a accedir al recurs es pronuncia de forma arbitrària, desraonada, inadmetent el recurs, o quan faci una interpretació rigorista dels requisits i doni motiu a una desproporció entre l'eventual defecte o formalitat omesa pel recurrent i la conseqüència de la inadmissió. De conformitat amb la doctrina constitucional (STC 75/2001), hi ha d'haver una proporcionalitat entre la finalitat que compleix l'exigència formal i l'entitat real del defecte que s'hi observi, per la qual cosa la interpretació dels requisits formals ha de passar per uns "motlles espiritualistes i antiformalistes". En definitiva, la severitat i rigidesa en l'aplicació dels requisits formals no es pot interpretar en contra de la finalitat que els va justificar, ja que en aquest cas s'estaria donant lloc a la vulneració del dret a la tutela judicial efectiva.

El sistema de recursos en el procés laboral obeeix al principi d'única instància i de doble grau de jurisdicció. Tractant-se d'instància única en el procés laboral, a diferència del civil, no existeix l'apel·lació, i, per tant, la revisió general –dels aspectes fàctics i jurídics– d'un judici ja celebrat. No obstant això, el doble grau de jurisdicció permet que un òrgan superior i diferent del que ha dictat la decisió conegui dels eventuals recursos que es puguin interposar a l'empara dels motius taxats per la Llei. D'aquesta manera, quan la competència objectiva correspongui a un jutjat social, aquest coneixerà en única instància i en primer grau, i són susceptibles de recurs les seves decisions en suplicació davant la sala social dels tribunals superiors de justícia. Igualment, quan s'atribueixi el coneixement d'un assumpte a les sales socials dels tribunals superiors de justícia o de l'audiència nacional, aquests seran el primer grau de jurisdicció, i són susceptibles les seves sentències en cassació davant el Tribunal Suprem, que farà de segon grau de la jurisdicció.

El marc legal dels recursos en el procediment laboral s'ha revisat i posat al dia a propòsit de la promulgació de la LRJS, que ha introduït novetats significatives tant en aspectes generals –la recepció legal de criteris jurisprudencials (per exemple, quant a la legitimació per a interposar un recurs), l'ampliació de supòsits de recurribilitat de forma correlativa a l'ampliació de la competència de la jurisdicció social– com respecte dels recursos en concret –en la suplicació, a manera d'exemple, s'augmenta el nombre de supòsits de recurs contra interlocutòries, s'estableixen noves regles de determinació de quantia, i en la cassació per a la unificació de doctrina, s'amplien les sentències que poden ser preses en consideració per al contrast, es regula el recurs de cassació en interès de llei en els supòsits en què no hi ha sentències de contrast.

Entre els requisits legals generals del sistema de recursos mereix una breu referència la recent Llei 10/2012, de 20 de novembre, per la qual es regulen determinades taxes en l'àmbit de l'Administració de justícia i de l'Institut Nacional de Toxicologia i Ciències Forenses –modificada pel RDL 3/2013–, que va establir entre altres novetats, el pagament de taxes per l'exercici de l'activitat jurisdiccional a les persones físiques, i la seva extensió a l'àmbit de la jurisdicció social, als recursos de suplicació i cassació. Per al cas de l'ordre social, l'article



4.1.f de la LTJ disposa que constitueix fet imposable de la taxa l'exercici de la potestat jurisdiccional originada per l'exercici de la interposició dels recursos de suplicació i cassació de l'ordre social.

La meritació d'aquesta taxa es produeix en el moment de la realització del fet imposable, que, en el cas del recurs de suplicació, no es produeix amb l'anunci del recurs de suplicació (art. 194 LRJS) ni amb l'escrit de preparació del recurs de cassació ordinari (art. 208 LRJS), sinó amb la presentació dels escrits d'interposició del recurs de suplicació (art. 195 LRJS) i cassació (art. 210 i 223 LRJS). És raonable pensar que l'efecte de la falta de pagament de taxa és el de no donar curs a l'escrit i preclusió del termini per a la seva interposició. En aquest sentit, la doctrina constitucional ha conclòs (STC 20/2012, 79/2012 i 85/2012) que no vulnera l'article 24 CE el fet que no es doni curs a les demandes civils que no vagin acompanyades del document que acrediti el pagament de la taxa judicial prevista en la Llei 35/2002.

L'article 3.1 LTJ disposa que és subjecte passiu de la taxa qui promogui l'exercici de la potestat jurisdiccional i realitzi el fet imposable d'aquesta. Ara bé, dit això, s'han de fer algunes matisacions importants. En primer lloc, respecte dels treballadors i beneficiaris de la Seguretat Social, l'article 4.2.a de la Llei estableix l'exempció total de la taxa judicial a "les persones a les quals s'hagi reconegut el dret a l'assistència jurídica gratuïta, acreditant que compleixen els requisits per a això d'acord amb la seva normativa reguladora". Per la seva banda, l'article 4.3 de la mateixa norma disposa: "en l'ordre social, els treballadors, siguin per compte d'altri o autònoms, tenen una exempció del 60 per cent en la quantia de la taxa que els correspongui per la interposició dels recursos de suplicació i cassació". Aquesta referència entra en contradicció amb la normativa reguladora del dret a l'assistència jurídica gratuïta i reconeix als treballadors aquest dret quan litiguen en l'ordre social, a tenor del que estableix l'article 2 de la LAJG, quan diu que tenen dret a l'assistència jurídica gratuïta, entre altres: "d) En l'ordre jurisdiccional social, els treballadors i beneficiaris del sistema de la Seguretat Social, tant per a la defensa en judici com per a l'efectivitat dels drets laborals en els procediments concursals", la qual cosa inclou els treballadors quan litiguen en l'ordre social en aquesta condició, de manera automàtica, sense necessitat d'acreditar la seva insuficiència de recursos. És a partir de la col·lisió normativa esmentada que la doctrina de suplicació arriba a la conclusió de l'exempció total subjectiva es preveu en l'article 4.2 LTJ com a aplicable "en tot cas", la qual cosa comporta un criteri de prioritat establert per la mateixa norma, davant el qual ha de cedir la regla de l'article 4.3 LTJ. Aquest criteri se sustenta, a més, en el principi de seguretat jurídica i de celeritat en el procés laboral (Interlocutòria TSJ País Basc, 19-3-2013).

Queden també exempts del pagament de taxa, en aplicació dels articles 65.1 i 68.5 LGSS, l'Administració de la Seguretat Social i les mútues d'accidents de treball i Seguretat Social, en tant que col·laboradores del sistema de la Seguretat Social.

També n'estan exempts, des del punt de vista objectiu, la interposició de demanda i la presentació d'ulteriors recursos quan es tracti dels procediments especialment establerts per a la protecció dels drets fonamentals i les llibertats públiques, i contra l'actuació de l'Administració electoral (art. 2.1.b LTJ), que en l'ordre social es concreta en les demandes tramitades per la modalitat especial de tutela dels drets fonamentals (art. 177 a 184 LRJS), però també les que tinguin per objecte la vulneració d'un dret fonamental, encara que es tramitin mitjançant altres modalitats processals (acomiadament, extinció del contracte derivada de l'art. 50 ET).

Finalment, respecte de l'import de la taxa, consisteix en un sistema mixt de quota fixa i variable. La fixa són 500 euros per la suplicació i 700 per la variable. La variable és determinada per la base imposable, que depèn de la quantia del procés, calculada d'acord amb les normes processals, i és de 18.000 euros en els de quantia indeterminada o indeterminable. En els supòsits d'acumulació, la base imposable és el resultat de la suma de la quantia de les pretensions acumulades. Així, la quota variable és la següent: de 0 fins a 1.000.000 d'euros, el 0,5%, i d'1.000.000 d'euros en endavant, el 0,25%; en tots dos casos amb un màxim de part variable de 10.000 euros.

## 1.2. Classes de recursos

Tradicionalment els recursos s'han classificat, en primer lloc, segons l'òrgan que coneixerà de la impugnació. Es parla així de recursos devolutius per a referir-se a les impugnacions que són conegudes per un òrgan judicial superior i diferent del que va dictar la resolució objecte de recurs, i de recursos no devolutius, que són els que coneix i resol el mateix òrgan que va emetre la resolució impugnada.

Els recursos també es poden classificar, en segon lloc, atenent els motius que permeten l'accés a la impugnació. D'aquesta manera, es diferencia entre els recurs extraordinaris, entenent com a tals els que únicament es poden interposar sobre la base d'alguna de les causes establertes taxativament per la Llei, i els recursos ordinaris, que són els que no tenen limitats legalment els motius de la seva interposició.

Quan ens referim al sistema de recursos en el procés laboral, hem de distingir entre els recursos contra les resolucions dels secretaris judicials –diligències i decrets (art. 49.2 LRJS)– i els que es poden interposar contra les provisions, interlocutòries i sentències dictades pel jutge o tribunal.

Com veurem amb més deteniment en les pàgines següents, les resolucions dictades pel secretari judicial poden ser objecte de dos mitjans d'impugnació: el recurs de reposició, de caràcter no devolutiu, regulat en els articles 186 i 187 LRJS, i el recurs de revisió directe, devolutiu, que l'ha de resoldre el jutge o tribunal, i la regulació legal del qual trobem en l'article 189 LRJS.

Per la seva banda, els recursos contra les provisions i interlocutòries dictades pel jutge són el recurs de reposició davant el mateix jutge o tribunal que la va dictar, i, en alguns casos previstos legalment, el de suplicació, que a més de ser devolutiu, adquireix caràcter extraordinari. Contra les sentències dictades pel jutge social es pot interposar un recurs de suplicació, que ha de resoldre la Sala Social del Tribunal Superior de Justícia –de caràcter devolutiu, i de caràcter clarament extraordinari, ja que únicament és procedent pels motius taxats legalment (art. 190 a 204 LRJS). Així mateix, contra les sentències dictades pels tribunals superiors de justícia i l'Audiència Nacional es pot interposar un recurs de cassació davant el Tribunal Suprem. Coexisteixen en la legislació processal espanyola dos recursos de cassació, l'ordinari, l'objecte del qual són les sentències dictades pels Tribunals Superiors de Justícia i l'Audiència Nacional en única instància (en els supòsits previstos en l'article 206.1 LRJS), i el denominat *de cassació* per a la unificació de la doctrina (art. 218 LRJS), que és procedent contra sentències dictades per les sales socials dels tribunals superiors de justícia. Com es veurà més endavant, mentre que la cassació ordinària es configura com un recurs extraordinari contra les resolucions en forma de sentència de l'Audiència Nacional i els Tribunals Superiors de Justícia, la cassació per a la unificació de doctrina és un recurs especial que té per objecte revisar les sentències dictades per aquests, amb la finalitat d'assegurar la primàcia interpretativa de les normes laborals que en el sistema constitucional espanyol correspon al Tribunal Suprem, raó per la qual l'objecte d'aquest recurs, com es veurà, es limita a la revisió del dret aplicat.

A l'efecte de més claredat expositiva, seguirem aquí la sistemàtica adoptada per la LRJS. Vegem, doncs, quina és la regulació legal del sistema de recursos en la normativa processal laboral.

## 2. El recurs de reposició (art. 186 i 189 LRJS)

El recurs de reposició es configura legalment com un recurs ordinari i no devolutiu que resol el secretari judicial, jutge o tribunal que hagi dictat la resolució impugnada en reposició. Té per finalitat propiciar una revisió sobre decisions procedimentals, d'ordenació del procés, per part de qui la va adoptar.

### 2.1. Resolucions susceptibles de recurs en reposició

Són susceptibles de recurs en reposició:

1) Les diligències d'ordenació i decrets, que tinguin el caràcter de no definitius, dictats pels secretaris judicials, excepte en els casos en què la Llei prevegi un recurs de revisió legal (art. 186. LRJS). Així doncs, la regla general és la recurribilitat en reposició de totes les resolucions del secretari, amb independència de la vulneració imputada, llevat de les excepcions que preveu la Llei i que són les següents:

a) No escau reposició en els casos en què la LRJS estableix que el recurs que s'ha d'interposar és el de revisió. Aquesta previsió es recull en l'article 188.1 LRJS, a tenor del qual és procedent el recurs de revisió contra els decrets que posin fi al procediment o n'impedeixin la continuació. Encara que la pràctica totalitat dels supòsits en què no sigui procedent la continuació del procés correspon dictaminar-la al jutge, la LRJS preveu que el secretari judicial decreti la fi del procés en determinats casos, com és el desistiment per incompareixença injustificada a l'acte de conciliació judicial (art. 83.2 LRJS) o de finalització del procediment per conciliació, supòsits en què no escau la revisió. Així mateix, també es preveu expressament en la Llei el recurs de revisió contra el decret que inadmet una reposició enfront de diligències o decrets no definitius (art. 187.2 LRJS) i els dictats en execució de sentència (art. 191.4.d LRJS).

b) Tampoc no escau la interposició de la reposició contra les diligències d'ordenació i decrets que siguin definitius per la mateixa legislació processal. Així, s'han de considerar com a definitius a aquests efectes els decrets que resolten la reposició (art. 188.1 LRJS) i les resolucions sobre les observacions que es puguin fer sobre el contingut de l'acta de judici (art. 89.5 LRJS).

c) De conformitat amb l'article 186.4 LRJS també queda exclòs, per raó de la matèria, el recurs de reposició contra les diligències i els decrets que es dictin en els processos que versin sobre matèria electoral, conciliació de la vida familiar i laboral, conflictes col·lectius i impugnació de convenis col·lectius. No obstant

això, en aquests casos, la irrecurribilitat no impedeix que es faci l'al·legació corresponent en l'acte de vista, tal com s'encarrega d'assenyalar el precepte esmentat.

2) Les provisions i interlocutòries dictades pel jutge o tribunal són susceptibles de recurs amb caràcter general, excepte en els supòsits en què la Llei ho exceptua expressament. Els casos en què no es pot interposar el recurs de reposició contra provisions i interlocutòries són:

a) Els ja esmentats en l'article 186.4 LRJS en els processos que versin sobre matèria electoral, conciliació de la vida familiar i laboral, conflictes col·lectius i impugnació de convenis col·lectius, excepte que es tracti de la interlocutòria que declari la incompetència de jurisdicció.

b) Les decisions adoptades abans, durant o al final del judici oral. Així, sobre l'admissibilitat dels mitjans de prova en l'acte de judici (art. 87.2 LRJS), que es poden protestar, les decisions que deneguen la pràctica de diligències preparatòries (art. 76.6 LRJS) i les decisions que acorden continuar la pràctica de la prova, malgrat que hi renunciï la part que la va proposar (art. 87.2 LRJS).

## 2.2. Tramitació i resolució

La regulació de la tramitació és única, de manera que s'aplica tant a la impugnació de les decisions del secretari judicial com a les resolucions dictades pel jutge o tribunal, excepte l'obligació de dipositar 25 euros per a recórrer que únicament es preveu, segons la disposició addicional 15 de la LOPJ, per als casos de recursos contra les resolucions dictades pel jutge o el tribunal.

La tramitació del recurs és escrita i ha de contenir, d'acord amb l'article 187.1 LRJS, la infracció en què hagi incorregut la resolució impugnada. El termini establert per a la interposició del recurs és de tres dies, si es tracta de la resolució dictada per un òrgan unipersonal, i de cinc dies si es pretén recórrer l'emanada d'un tribunal. Si s'inadmet el recurs en cas que es presenti extempòriament o que no expressi amb claredat la infracció, substantiva o processal, que s'imputa a la resolució impugnada, la inadmissió pren la forma de provisió, sense que s'hi pugui interposar cap recurs, si la resolució objecte de recurs ha estat una provisió o interlocutòria. S'ha de dictar un decret d'inadmissió, susceptible de recurs en revisió, si s'ha impugnat una diligència o un decret no definitiu del secretari judicial.

Admès a tràmit el recurs de reposició, s'ha de traslladar a les parts personades en el procediment perquè en el termini de tres dies –o cinc si el recurs és en contra de la resolució d'un tribunal, segons el que hem vist– perquè, si ho consideren oportú, presentin un escrit d'impugnació. Transcorregut el termini

d'impugnació, tant si s'hi han presentat escrits com si no, el secretari judicial, jutge o tribunal ha de resoldre el recurs en el termini de tres o cinc dies, segons el caràcter unipersonal o col·legiat de l'òrgan (art. 187.4 LRJS).

Contra la resolució que resol el recurs de reposició no es pot interposar cap recurs, excepte els supòsits expressament previstos en la Llei. Així, es pot interposar recurs de suplicació contra el recurs de reposició en els casos següents:

- Recurs de reposició interposat contra la resolució de l'òrgan judicial que declari la falta de jurisdicció o de competència per raó de la matèria, de funció o territorial (art. 191.4.a LRJS).
- Recurs de reposició interposat contra la resolució que disposi la terminació anticipada del procediment en els casos de a) satisfacció extraprocessal o pèrdua sobrevinguda de l'objecte del procés (sobre això, vegeu l'article 22 LEC); b) falta d'esmena dels defectes advertits en la demanda no imputable a la part o a la seva representació processal o la incompareixença injustificada als actes de conciliació i judici, sempre que, per caducitat de l'acció o de la instància o per una altra causa legal, no sigui possible la seva reproducció posterior (art. 191.4.c LRJS).
- En matèria d'execució definitiva de sentència o altres títols, recurs de reposició contra les interlocutòries dictades pels jutjats socials i les interlocutòries que decideixin el recurs de revisió interposat contra els decrets del secretari judicial, sempre que la sentència executada hagi estat susceptible de recurs en suplicació o que, si es tracta de l'execució derivada d'un altre títol, hagi recaigut en un assumpte en què, si hagués donat lloc a sentència, aquesta hauria estat susceptible de recurs en suplicació, en els supòsits següents (art. 191.4.d LRJS):
  - Quan deneguin el despatx d'execució.
  - Quan resolguin punts substancials no controvertits en el plet, no decidits en la sentència o que contradiguin les execucions.
  - Quan posin fi al procediment incidental en l'execució i decideixin qüestions substancials no resoltes o no contingudes en el títol executiu.
- En matèria d'execució provisional, recurs de reposició en els mateixos supòsits anteriors si s'han excedit materialment els límits de l'execució provisional o s'ha declarat la falta de jurisdicció o competència de l'ordre social (art. 191.4.d LRJS).

I es pot interposar recurs de cassació per als supòsits acabats d'esmentar quan la competència per a conèixer-los correspon en única instància a les sales socials dels Tribunals Superiors de Justícia (art. 206.2, 3 i 4 LRJS).

Finalment, encara que no menys rellevant, cal tenir en compte que, de conformitat amb l'article 186.3 LRJS, la interposició del recurs de reposició no suspèn la resolució objecte de recurs.

### 3. El recurs directe de revisió (art. 188 LRJS)

El recurs directe de revisió contra els decrets del secretari judicial té caràcter ordinari i en coneix el mateix jutge o tribunal. És un recurs que té la raó de ser en l'assignació de les tasques d'ordenació procedimental que corresponen al secretari i al jutge, de manera que s'atribueix al jutge la decisió última sobre les decisions adoptades per decret en els supòsits que preveu la Llei.

#### 3.1. Recurribilitat

Són susceptibles de recurs els decrets del secretari judicial:

a) Que posin fi al procediment o n'impedeixin la continuació. Ja s'ha indicat més amunt que la Llei es refereix al cas de desistiment per incompareixença injustificada a l'acte de conciliació judicial (art. 83.2 LRJS) i de finalització del procediment per conciliació, supòsits en què escau la revisió.

b) I contra els que expressament es prevegin (paràgraf tercer de l'article 188.1 LRJS). Com s'ha indicat més amunt, aquests casos són els referits als decrets que inadmeten una reposició davant diligències o decrets no definitius (art. 187.2 LRJS) i els dictats en execució de sentència (art. 191.4.d LRJS).

#### 3.2. Tramitació i resolució

Les regles de tramitació del recurs de revisió figuren en els apartats 2 i 3 de l'article 188 LRJS, i és substancialment coincident amb el que es preveu per als recursos de reposició, per la qual cosa ens remetem al que ja s'ha indicat. No obstant això, cal ressenyar que la interlocutòria que resolgui la revisió únicament es pot recórrer en suplicació o cassació quan ho prevegi la Llei. Aquests supòsits són els esmentats en els articles 191.4.c i 206.3 LRJS, respectivament. Així, és susceptible de recurs en suplicació la interlocutòria que resolgui el recurs de revisió interposat contra el decret que disposi la terminació anticipada del procediment en els casos de a) satisfacció extraprocessal o pèrdua sobrevinguda de l'objecte del procés (sobre això, vegeu l'article 22 LEC); b) falta d'esmena dels defectes advertits en la demanda no imputable a la part o a la seva representació processal o la incompareixença injustificada als actes de conciliació i judici, sempre que, per caducitat de l'acció o de la instància o per una altra causa legal, no sigui possible la seva reproducció posterior (art. 191.4.c LRJS). És susceptible de recurs en cassació quan concorri aquest mateix supòsit i n'hagin conegut en única instància les sales socials dels Tribunals Superiors de Justícia.



## 4. Recurs de suplicació

El recurs de suplicació és un recurs devolutiu i extraordinari, que és procedent contra les resolucions del jutge social que siguin susceptibles de recurs segons la normativa processal laboral. La seva regulació legal la trobem en els articles 190 a 204 LRJS i 229 a 235 LRJS, aquests últims referits als aspectes comuns dels recursos de suplicació i cassació. La finalitat del recurs de suplicació és, com és sabut, la revisió de determinats aspectes, pels motius taxats en la Llei, de la resolució de l'òrgan judicial *a quo*. Així s'encarrega d'indicar-ho l'article 190.2 LRJS, quan estableix que el recurs de suplicació és procedent "contra les resolucions que determina aquesta Llei i pels motius que s'hi estableixin".

### 4.1. Legitimació per a interposar recurs i assistència tècnica en el recurs

Segons el que indica l'article 17.5 LRJS, contra les resolucions que els afectin desfavorablement les parts poden interposar els recursos que estableix la Llei:

- 1) perquè han vist desestimades qualsevol de les seves pretensions o excepcions,
- 2) perquè en resulten directament un gravamen o perjudici,
- 3) per a revisar errors de fet,
- 4) per a prevenir els eventuais efectes del recurs de la part contrària o
- 5) per la possible eficàcia de cosa jutjada del pronunciament sobre altres processos ulteriors.

La causa del recurs és l'interès del recurrent, que s'identifica en el fet d'haver estat perjudicat per la resolució judicial contra la qual es recorre; per tant, la condició que determina la causa del recurs és el venciment en la instància precedent; per aquest motiu el vençut sempre pot recórrer, en els termes que li permeti la Llei, i no ho pot fer el vencedor que, per definició, no ha patit cap perjudici amb la decisió del jutge social. Ara bé, dit això, també hi ha la possibilitat que qui ha vençut la instància estigui legitimat per a presentar un recurs quan de la sentència es pot derivar un perjudici per a ell (en aquest sentit, STC 210/1991), en els termes que s'estableixen en el dit article 17.5 LRJS. Penseu, per exemple, l'interès del vencedor en la instància en què es modifiqui un fet provat que pugui perjudicar-lo en un altre litigi (STS 10-11-2004), o en els casos en què l'empresa, absoluta en la instància, recorre la qualificació d'una contingència com a professional en consideració a les ulteriors conseqüències que pot tenir per a ella aquesta qualificació (STS 20-5-2009), o quan, malgrat ser absoluta en la instància, l'empresa pretén que se li estimi l'excepció de jurisdicció, mentre que la seva desestimació comporta la qualificació de la naturalesa jurídica de la prestació (STS 5-7-2006).

En la fase de recurs de suplicació, i a diferència de la instància, és preceptiva la defensa mitjançant un advocat o la representació tècnica d'un graduat social col·legiat (art. 21.1 LRJS). Si les parts ja havien estat assistides en la instància per un advocat o graduat social, i es manté amb la mateixa persona, han d'actuar en via de recurs sense necessitat de nova designació. Per contra, en cas que alguna de les parts hagi comparegut per si mateixa en la instància, és necessari, de conformitat amb l'article 231.1 LRJS, que es designi l'advocat o graduat social en el moment d'anunciar el recurs de suplicació en el jutjat social. Aquesta designació es pot fer mitjançant la compareixença en el jutjat o per escrit (art. 231.3 LRJS). Si el recurrent és un treballador, beneficiari de la Seguretat Social o empresari que gaudeix del dret a l'assistència jurídica gratuïta, el jutjat li ha de designar un lletrat del torn d'ofici l'endemà que conclogui el termini per a anunciar el recurs de suplicació (art. 231.4 LRJS).

## **4.2. Resolucions susceptibles de recurs**

L'article 191 LRJS delimita el contingut d'aquest recurs extraordinari, i enumera les resolucions susceptibles de recurs i les que no ho són. Així, malgrat que l'apartat 1 de l'article 190 LRJS enuncia, a manera de regla general, que es pot interposar recurs de suplicació contra totes les resolucions dictades pels jutjats socials, la veritat és que el contingut del dret al recurs es determina no solament positivament, sinó també de manera negativa en l'article 191.2 LRJS, que estableix una sèrie de processos en els quals no escau l'accés a la suplicació. Juntament amb això, cal tenir en compte que també tenen accés a la suplicació algunes resolucions del jutjat social en forma d'interlocutòria, i les interlocutòries i sentències dels jutjats mercantils quan es pronuncien sobre matèria laboral (situacions concursals). Vegem, doncs, quines són les resolucions susceptibles de recurs i aquelles contra les quals no es pot interposar cap recurs.

### **4.2.1. Sentències no susceptibles de recurs per raó de la matèria**

L'article 191.2 LRJS conté una sèrie de matèries en què mai no es pot interposar recurs. En la majoria de casos, es corresponen amb modalitats processals en què preval el principi de celeritat. D'aquesta manera, no són susceptibles de recurs:

- 1) La impugnació de sanció per una falta que no sigui molt greu, i per una falta molt greu que no hagi estat confirmada judicialment. Així doncs, es pot interposar recurs de suplicació quan la falta molt greu sigui confirmada pel jutge social.
- 2) Les dictades en la modalitat especial de vacances, que té per objecte la fixació de la data de vacances.
- 3) Se n'exclou el recurs en les sentències en matèria electoral, excepte el cas previst en l'article 136 LRJS. Ens hem de remetre en aquest cas a la modalitat especial electoral (art. 127 a 135 LRJS), que inclou la impugnació dels laudes

arbitrals de l'article 76 ET relatiu al procés electoral, i la impugnació de la resolució administrativa que denegui el registre i la certificació de la representativitat sindical. No obstant això, s'exceptua de la regla d'irrecorribilitat pel que fa a la resolució de l'oficina pública relativa a l'expedició de certificats relatiu a la capacitat representativa dels sindicats o dels resultats electorals.

4) Tampoc no són susceptibles de recurs les sentències recaigudes en els processos de classificació professional, tret que a la reclamació de reclassificació professional s'acumuli la petició de les diferències salarials i aquestes assoleixin la quantia mínima per a l'accés al recurs de suplicació, que, com es veurà, se situa en 3.000 euros. Respecte de les reclamacions de classificació professional, s'hauria de distingir entre les accions pròpiament de classificació professional que, sempre i en tot cas, no serien susceptibles de recurs, i aquelles altres d'adequació funció-categoria, en què es parteix del fet que des del principi de la relació laboral es duen a terme unes funcions que no es corresponen amb la categoria assignada, i que l'acció esgrimida no se sustenta en la circumstància que al llarg de la relació laboral es va produir una variació de funcions, de tal manera que les que es van passar a fer ja no es corresponien amb la categoria del treballador.

5) En matèria de mobilitat geogràfica, modificació substancial de condicions de treball i mobilitat funcional no es consideren susceptibles de recurs les decisions de mobilitat geogràfica, trasllats i desplaçaments, de modificació substancial de les condicions de treball i suspensions i reduccions de jornada que tinguin caràcter individual. En conseqüència, es poden impugnar les sentències que resolguin els plets en matèria de trasllats col·lectius, modificacions substancials col·lectives i suspensions/reduccions de jornada col·lectives (art. 40.2, 41.2, 47.1 en relació amb el 51.1 ET). Juntament amb això, tampoc no són susceptibles de recurs les sentències en matèria de "canvi de lloc o mobilitat funcional", tret que s'acumulin a una altra acció susceptible de recurs. És lògic pensar que aquests supòsits de canvi de lloc o mobilitat funcional es refereixen a les sentències que resolguin els conflictes derivats de l'article 39 ET.

6) No són susceptibles de recurs les sentències recaigudes en els procediments relatiu als drets de conciliació de la vida familiar i laboral –tramitats mitjançant la modalitat de l'article 139 LRJS–, tret que en aquests processos també s'exerceixi una acció de rescabament de danys i perjudicis que, pel que fa a la quantia, pugui donar motiu a un recurs de suplicació. D'aquesta manera, no es pot interposar recurs en els supòsits d'adaptació de la jornada (art. 34.8 ET), de reducció de la jornada (art. 37.5) i en l'exercici de suspensió i canvi de centre de treball de la treballadora víctima de violència de gènere. S'hi afegeixen les sentències que resolguin controvèrsies derivades de l'aplicació de les previsions del conveni col·lectiu en matèria de conciliació de la vida familiar i laboral.

7) Finalment, en matèria de Seguretat Social, no són susceptibles de recurs les sentències dictades en els processos d'impugnació de l'alta mèdica (art. 140 LRJS), amb independència de la quantia de les prestacions d'incapacitat temporal que percebia el treballador.

#### **4.2.2. Sentències no susceptibles de recurs per raó de la quantia**

Malgrat la formulació de la regla general de l'article 190.1 i 191.1 LRJS, segons la qual són susceptibles de recurs en suplicació les sentències que dictin els jutjats socials, l'article 191.2.g exclou del recurs les reclamacions la quantia litigiosa de les quals no excedeixin els 3.000 euros. Les regles de determinació de la quantia a l'efecte de concertar el mínim de recurribilitat es troben en l'article 192 LRJS, que recull els criteris que la jurisprudència estableix per a cada situació. Amb caràcter general, cal destacar que la quantia que s'ha de tenir en compte és la que conté la suplicació de la demanda i no la que finalment sigui estimada en la decisió de la sentència que es pretén recórrer (STS 8-7-2008). En conseqüència, el reconeixement parcial de la demandada a les peticions de la part actora en l'acte de judici no afecten la recurribilitat de la sentència, que està determinada per la petició de l'actor (STS 24-5-2002).

S'ha de tenir en compte que, de conformitat amb la disposició final 6a. LRJS, el Govern, amb l'informe previ del Consell General del Poder Judicial i audiència al Consell d'Estat, pot modificar les quanties que determinen l'accés a la suplicació.

Les regles de càlcul de la quantia que recull la Llei són les següents:

1) En primer lloc, per al cas que hi hagi diversos demandants o reconvenió, s'estableix com a paràmetre el de la quantitat més alta reclamada, sense que a aquest efecte es puguin incloure en el càlcul ni els interessos ni recàrrecs per mora, criteri que era aplicat per la jurisprudència (STS 30-6-2008). Si s'acumulen en el mateix procés diverses peticions i se sol·licita una quantitat per cadascuna, s'han de sumar totes per a establir la quantia a efectes de recurs.

2) Per als supòsits en què s'acumulin diverses accions, si una d'aquestes accions és susceptible de recurs permetrà l'accés al recurs enfront de totes les pretensions acumulades, encara que no s'arribi a la quantia mínima de 3.000 euros, "excepte expressa disposició en contra".

3) En matèria de prestacions periòdiques econòmiques de qualsevol naturalesa o les seves diferències, es valora la quantia a partir "de l'import de la prestació bàsica o de les diferències reclamades, totes dues en còmput anual, sense tenir en compte ni les actualitzacions o millores que hi puguin ser aplicables, ni els interessos o recàrrecs per mora". Aquest criteri és el que s'aplica a les recla-

macions de reconeixement de dret i de prestacions de la Seguretat Social (STS 11-2-2013), si bé en aquest cas només es computen les diferències reclamades en relació amb l'import reconegut prèviament en via administrativa.

4) Finalment, un supòsit particular d'irrecorribilitat pel que fa a la quantia és el previst per a la impugnació dels actes administratius en matèria laboral i de Seguretat Social que, essent susceptibles de valoració econòmica, la pretensió o l'acte objecte del procés no excedeixi els 18.000 euros (art. 191.3.g LRJS). A aquests efectes, en els casos en què es pretengui el reconeixement d'un dret o una situació jurídica individualitzada, la quantia serà determinada pel valor econòmic del reclamat o, si escau, per les diferències respecte del prèviament reconegut en via administrativa. Així mateix, quan l'objecte de la pretensió sigui l'anul·lació d'un acte administratiu, incloent-hi els que tenen caràcter sancionador, per a la determinació de la quantia cal atènyer-se al contingut econòmic de l'acte esmentat. En aquests dos últims supòsits no s'han de tenir en compte a l'efecte de determinar la quantia els interessos o recàrrecs per mora.

#### **4.2.3. Sentències susceptibles de recurs en tot cas en raó de la matèria i amb independència de la quantia**

Juntament amb la delimitació negativa del recurs de suplicació vist fins ara, la Llei inclou una sèrie de processos en què sempre i en tot cas es pot interposar el recurs de suplicació, independentment de la quantitat litigiosa. Són els supòsits següents:

1) Els processos per acomiadament o extinció del contracte de treball, excepte en els processos per acomiadament col·lectiu impugnats pels representants dels treballadors. La referència general referida a l'“extinció del contracte de treball” permet l'accés a la suplicació en qualsevol de les causes de l'article 49 ET d'extinció del contracte.

2) En les reclamacions, acumulades o no, quan la qüestió debatuda afecti tots els treballadors o un gran nombre de treballadors o de beneficiaris de la Seguretat Social, sempre que aquesta afectació general sigui notòria o hagi estat al·legada i provada en judici o tingui clarament un contingut de generalitat que no ha posat en dubte cap de les parts. Sobre el concepte jurídic indeterminat d'afectació general que fixa l'accés a la suplicació hi ha una abundant jurisprudència, de la qual, en essència, s'infereix que el requisit de l'“afectació general” depèn de l'existència efectiva de litigiositat en massa i també de les “característiques intrínseques” de la qüestió litigiosa (STS 7-11-2006). S'ha de remarcar que no és estrictament necessària l'al·legació i acreditació expresses dels fets sobre els quals se sustenta l'al·legació esmentada si, com indica el precepte, aquesta afectació és notòria o té clarament un contingut de generalitat; és a dir, si de les circumstàncies la poden apreciar directament els òrgans

judicials. Així, per exemple, es pot entendre que hi ha afectació general en els casos en què es discuteix l'aplicació d'un plus de penositat o perillositat previst en un conveni col·lectiu.

D'altra banda, l'afectació general per notorietat és la que la jurisprudència ha apreciat quan la reclamació té com a fonament i precedent immediat una sentència dictada en conflicte col·lectiu (STS 23-12-1997), ja que aquests plets precedents, units a l'actual que es pretén recórrer, poden acreditar l'afectació generalitzada del conflicte, mentre que les reclamacions tenen l'origen en un procediment de conflicte col·lectiu (STS 23-10-208), de manera que l'existència prèvia del conflicte col·lectiu que causen les demandes acreditada per si mateixa la concurrència d'un interès general no pacífic, la qual cosa s'ajusta a la finalitat, que tracta d'aconseguir la llei processal laboral, d'evitar que quedin fora del recurs reclamacions d'escassa entitat econòmica des d'una consideració merament individual, en multiplicar-se o estendre's a nous supòsits de fet idèntics i requerir, per tant, una activitat uniformadora dels òrgans jurisdiccionals de rang superior (STS 17-11-2009).

3) És procedent el recurs de suplicació, sigui quina sigui la quantia, en els processos sobre reconeixement o denegació del dret a obtenir prestacions de la Seguretat Social, incloent-hi la desocupació, i en els relatius al grau d'incapacitat permanent. En aquest cas, la Llei s'està referint als conflictes relatius al naixement o l'extinció del dret a la prestació, i queda fora de la recurribilitat absoluta la discussió sobre altres aspectes relatius a les prestacions, com la quantia o determinació del subjecte responsable, la possible impugnació del qual en suplicació es regeix per la regla ja vista de la quantia.

4) També són sempre susceptibles de recurs davant la Sala Social dels TSJ les sentències per infracció de normes processals que produeixin indefensió. No obstant això, la mateixa Llei adverteix que si el fons de l'assumpte no està comprès dins dels límits de la suplicació, la sentència únicament ha de resoldre sobre el defecte processal invocat. En aquest punt és aplicable la doctrina consolidada del TC, de conformitat amb la qual les situacions d'indefensió (a) s'han de valorar segons les circumstàncies de cada cas, i (b) que la indefensió que es prohibeix en l'article 24.1 CE no neix de la sola i simple infracció per part dels òrgans judicials de les regles processals, sinó que la indefensió amb rellevància juridicoconstitucional només es produeix quan la vulneració de les normes processals comporta la privació del dret a la defensa, amb el consegüent perjudici real i efectiu per als interessos de l'afectat. Si s'aprecia la infracció esmentada, la sentència dictada en suplicació s'anul·la i es reposen les actuacions a l'estat en què es trobaven en el moment en què es va produir la infracció processal (art. 202.1 LRJS).

5) És procedent suplicació en les sentències del jutjat social que declarin la falta de jurisdicció per raó de la matèria o la falta de competència territorial o material. També en aquest cas la sentència té efectes solament sobre els aspectes ara esmentats, en cas que el fons no fos susceptible de recurs. En cas

que s'aprecii la competència per a pronunciar-se sobre el fons de l'assumpte de l'òrgan *a quo*, s'han de remetre les actuacions al jutjat social perquè resolgui sobre la petició de fons.

6) Sempre es pot interposar recurs de suplicació contra les sentències dictades en les modalitats processals de conflicte col·lectiu, impugnació de conveni col·lectiu, impugnació d'estatuts sindicals, procediment d'ofici i drets fonamentals.

7) Finalment, són susceptibles de recurs les sentències dictades en impugnació dels actes administratius en matèria laboral, que fins a la promulgació de la LRJS s'atribuïen a la jurisdicció contenciosa administrativa, sempre que no siguin susceptibles de valoració econòmica o quan la seva quantia excedeixi els 18.000 euros. Un exemple de les primeres seria la impugnació de la resolució administrativa que negui una autorització administrativa que impedeixi una ETT a actuar d'agència privada de col·locació, i són exemple de resolucions susceptibles de valoració i susceptibles de recurs si excedeixen els 18.000 euros les impugnacions de sancions administratives per incompliment de la normativa laboral o de la Seguretat Social, segons el que es desprengui de la LISOS. Ens remetem al que ja hem dit en l'apartat anterior en referir-nos als supòsits d'irrecorribilitat per raó de la quantia.

#### **4.2.4. Interlocutòries susceptibles de recurs en suplicació**

Juntament amb les sentències dictades pel jutge social, l'article 191.4 LRJS enumera una sèrie de resolucions judicials adoptades en forma d'interlocutòria que poden ser recorregudes en suplicació davant la Sala Social dels TSJ. La majoria ja s'han apuntat més amunt en tractar el recurs de reposició. En tot cas, els supòsits legalment previstos són els següents:

1) Les interlocutòries que comportin l'acabament del procés abans de l'acte de judici (art. 191.4.a i 191.4.c). Es tracta, en primer lloc, de les interlocutòries que resolguin el recurs de reposició interposat contra la resolució en què el jutge social, abans de l'acte de judici, declari la falta de jurisdicció o la falta de competència per raó de la matèria, de la funció o del territori. Es tracta del supòsit en què, després de l'examen de la demanda, i segons es deriva de l'article 5 LRJS, l'òrgan jurisdiccional es declara incompetent per a conèixer de l'assumpte. En aquest cas, s'ha d'entendre que som davant una resolució sempre susceptible de recurs, és a dir, amb independència de la quantia de la petició recollida en la demanda. També són susceptibles de recurs en suplicació, en segon lloc, les interlocutòries que resolguin el recurs de reposició, o si escau de revisió, contra la resolució que disposi l'acabament anticipat del procés per satisfacció extraprocessal o pèrdua sobrevinguda de l'objecte. Finalment, en tercer lloc, són susceptibles de recurs els que resolguin la reposició o revisió que declari l'acabament del procediment per falta d'esmena dels defectes advertits en la demanda, encara que únicament quan aquesta omissió no sigui imputable a la part o a la seva representació processal o incompareixença in-

justificada als actes de conciliació i judici, sempre que, per caducitat de l'acció o de la instància o per una altra causa legal, no en sigui possible la reproducció ulterior. En altres paraules, si l'acció es pot tornar a interposar, és procedent una nova demanda i no un recurs de suplicació, reservat per al cas en què aquella no es pugui exercir perquè ha transcorregut el termini de caducitat.

2) Les interlocutòries dictades pel jutjat mercantil en matèria laboral. En aquest sentit, adopten la forma d'interlocutòria les decisions del jutge mercantil recaigudes en els procediments d'índole col·lectiva de modificació substancial de condicions de treball –incloent-hi mobilitat geogràfica–, suspensions del contracte de treball i extincions col·lectives (art. 64 LC).

3) Les interlocutòries que resolen en reposició o revisió les impugnacions contra les decisions en execució definitiva de sentència, sempre que la sentència hagi estat susceptible de recurs en suplicació, o altres títols, sempre que hagin recaigut en assumptes en què, si haguessin donat lloc a sentència, aquesta hauria estat susceptible de recurs en suplicació. Aquest segon supòsit s'està referint a l'execució de les execucions del consignat en conciliacions, mediacions o laudes arbitrals. Aquestes interlocutòries poden ser objecte de recurs en els supòsits següents:

a) Les interlocutòries que deneguin el despatx de l'execució a partir del que disposen els apartats 4 i 5 de l'article 239 LRJS.

b) Les que posin fi al procediment incidental en execució decidint qüestions substancials no resoltes o no contingudes en el títol executiu.

c) Les que resolguin punts substancials no controvertits en el plet, no decidits en la sentència o que contradiguin les execucions, com, per exemple, els pronunciaments sobre la regularitat o irregularitat de la readmissió del treballador acomiadat.

També són susceptibles de recurs les interlocutòries que resolen reposició o revisió en execució provisional en què concorri el pressupòsit ja vist relatiu a la sentència o un altre títol executiu, i que es doni algun dels tres supòsits acabats d'enunciar.

### **4.3. Objecte de recurs**

Ja s'ha dit que el recurs de suplicació és extraordinari, de manera que només es pot interposar per les raons taxades legalment. En aquest sentit, els motius que emparen la impugnació en suplicació de les resolucions judicials són els que enumera l'article 193 LRJS, i que es concreten en els següents:

1) Infracció de normes o garanties del procediment que hagi produït indefensió. Amb això es permet posar en coneixement de l'òrgan jurisdiccional superior la infracció de les garanties del procés que impliquin indefensió. És cons-



tant la jurisprudència (per exemple, STS 22-5-2001) que per a l'èxit d'aquest motiu de suplicació exigeix que: 1) se citi la norma vulnerada per la resolució objecte de recurs; 2) es tracti de la infracció d'una norma essencial per al procés i que causi indefensió, és a dir, un perjudici real i efectiu (STC 185/2003), i 3) s'hagi formulat protesta dins el termini i en la forma escaient, ja que, altrament, s'entén que l'afectat va consentir la decisió. Així, per exemple, la inadmissió d'una prova o denegació de la seva pràctica en l'acte de judici, sempre que, com s'ha dit, pugui causar indefensió –la qual cosa implica l'anàlisi de la seva rellevància en el procés– i s'hagi protestat en l'acte.

2) Revisar els fets provats en la resolució objecte de recurs davant les proves documentals i pericials practicades. S'ha d'assenyalar, que el caràcter extraordinari del recurs de suplicació impedeix al tribunal *ad quem* una anàlisi de la prova practicada amb una nova valoració de la totalitat dels elements probatoris, ja que això comportaria, en definitiva, substituir el criteri objectiu del jutgador d'instància pel de part, lògicament interessat i parcial. En efecte, qui jutja és qui aprecia els elements de convicció de conformitat amb l'article 97.2 LRJS –concepte més extens que el dels mitjans de prova–, per la qual cosa no es pot acceptar substituir el seu criteri pel de part interessada, ja que comporta un desplaçament de la funció d'enjudiciar que correspon en exclusiva a jutges i tribunals. En aquest sentit, per exemple, l'aplicació de la *ficta confessio* al criteri de la lliure discreció de qui jutja *a quo*, en el marc de la valoració global de la prova i de la càrrega de l'*onus probandi* article 217 LEC, no és revisable en suplicació, tret que hi concorrin supòsits d'indefensió.

Així doncs, amb caràcter general, s'ha de respectar l'establerta pel jutge *a quo*, tret del següent:

- Es demostrï clarament l'error en què aquest hagi pogut incórrer en la seva elecció.
- S'acrediti en tot cas que l'error judicial es va produir de manera irrefutable i manifesta.
- Fonamentalment, l'error hagi tingut transcendència en la decisió, o el que és el mateix, pugui incidir en el sentit de la decisió de la sentència.

La revisió de la valoració consignada en els fets provats s'ha d'emparar en alguna de les proves hàbils fixades legalment com a tals, que són la documental i la pericial, sempre que figurin en les actuacions. Per tant, no s'admet la revisió dels fets provats a partir de la pràctica de la prova de confessió judicial i testifical, que limiten la seva eficàcia en la instància, atesos els principis d'immediació i oralitat que inspiren el procés laboral. S'ha de destacar, també, que la revisió dels fets provats pot incloure els elements fàctics recollits com a tals per qui jutja d'instància i que s'hagin consignat indegudament en la part de fonamentació jurídica de la sentència, ja que la seva ubicació incorrecta no els priva d'aquesta naturalesa.

Finalment, s'ha de ressenyar que la insuficiència en la consignació dels fets provats no és objecte de recurs *ex* article 193.b LRJS, sinó que és motiu d'impugnació sobre la base de la lletra *a* de l'article 193 LRJS per infracció de garanties del procés: l'obligació que l'article 97.2 LRJS imposa al jutge social de declarar expressament els fets que consideri provats significa que ha de consignar no solament els antecedents fàctics que consideri suficients per a fonamentar la decisió que entengui oportuna, sinó tots els necessaris perquè la sala, en cas de recurs, es pugui pronunciar sobre totes les qüestions plantejades. En altres paraules, la relació fàctica establerta per qui jutja d'instància ha de ser suficient per a fonamentar jurídicament la resolució judicial i aconseguir la decisió en la sentència, ja que, altrament, és impugnable per indefensió.

3) El tercer i últim objecte de suplicació és l'examen de les infraccions de normes substantives o de jurisprudència. En aquest cas s'ha d'entendre el terme *norma* en sentit ampli, és a dir, com tota norma jurídica general que tingui l'origen d'autoritat legítima dins de l'Estat, incloent-hi el costum acreditat, les normes convencionals i els tractats internacionals ratificats i publicats en el *Butlletí Oficial de l'Estat*. S'ha de remarcar que la infracció s'ha de cometre en la decisió de la sentència, la qual cosa significa que la suplicació no es dóna contra les argumentacions emprades en la seva fonamentació jurídica, sinó contra la part dispositiva que, segons el parer del recurrent, ha estat dictada infringint determinades normes substantives, que s'han d'esmentar. En aquest sentit, no cal admetre l'al·legació genèrica d'una norma, sinó que s'ha d'esmentar el precepte concret vulnerat, de manera que si el dret subjectiu conculcat es recull en una norma diferent de l'al·legada, la sala no pot entrar a examinar-lo, excepte error evident, ja que el seu objecte queda limitat a l'estudi i resolució dels temes plantejats.

Per mitjà d'aquest tercer i últim motiu de recurs, es pot al·legar tant l'aplicació indeguda de les normes o la jurisprudència, com la seva inaplicació quan hagi estat procedent.

S'ha de tenir en compte, finalment, i amb caràcter general, que del tantes vegades repetit caràcter extraordinari de la suplicació s'infereix que no es poden introduir en aquest moment qüestions noves, és a dir, que no s'hagin plantejat prèviament en la instància. Ara bé, tal com ha indicat la jurisprudència, la prohibició d'analitzar qüestions noves en via de recurs no exclou que el tribunal *ad quem* entri a conèixer de qüestions que no s'hagin plantejat inicialment en el procés. Així, el TSJ entrarà d'ofici a valorar les matèries que afecten l'ordre públic processal, com seria el cas de la més clàssica i significativa d'aquestes matèries, la relativa a la pròpia competència jurisdiccional d'aquest (sigui per raó de la matèria, sigui objectiva, sigui funcional). En aquest mateix sentit, s'admet que el Tribunal, d'ofici o a instància del recurrent que no ho va plantejar en la instància, però sí en la via de recurs, valori l'eventual concurrència de la caducitat (STS 26-11-2012).

## 4.4. Tramitació del recurs

La tramitació del recurs de suplicació és complexa. D'una banda, exigeix unes activitats preparatòries prèvies a la interposició del recurs, i, de l'altra, la seva substanciació es produeix, en part, davant el jutjat *a quo* que va dictar la sentència que es pretén impugnar, i on es duu a terme la fase preparatòria del recurs, i, en part, en el TSJ que eventualment ha de resoldre el recurs, en la seu del qual es formalitza aquest. Vegem com s'articula la interposició del recurs de suplicació i els seus requisits.

### 4.4.1. Fase inicial de la preparació del recurs

#### 1) L'anunci del recurs

Segons l'article 194 LRJS, el recurs de suplicació s'ha d'anunciar en el termini dels cinc dies següents a la notificació de la sentència. L'anunci, que es pot fer mitjançant compareixença en el jutjat o per escrit, consisteix en la mera manifestació de la voluntat d'entaular un recurs de suplicació. És en el moment de l'anunci quan, si no es va fer abans, s'ha de designar l'advocat o graduat social que portarà la defensa tècnica del recurrent en la fase de recurs.

#### 2) El dipòsit per a recórrer i el pagament de les taxes

Si el recurrent no gaudeix del benefici de justícia gratuïta (treballadors per compte d'altri, funcionaris públics, personal estatutari, beneficiaris de la Seguretat Social, sindicats, les entitats de dret públic, empresaris en els supòsits en què se'ls reconegui aquest dret), l'acte d'anunci del recurs s'ha d'acompanyar, en el termini legal d'anunci, del dipòsit d'una quantitat fixa, que en suplicació se situa en 300 euros (art. 229.1 LRJS). La destinació d'aquest dipòsit, una vegada aquest resol, depèn de l'èxit del recurs interposat. Així, la seva desestimació o el seu desistiment comporta la pèrdua del dipòsit; per contra, l'estimació total o parcial ha de significar la devolució íntegra del dipòsit constituït.

Així mateix, la interposició del recurs constitueix fet imposable segons la Llei, per la qual cosa cal que s'abonin les exempcions que preveu la Llei 10/2012, en la versió que en fa el RDL 3/2013. Ja ens hem referit a l'inici del mòdul a les contradiccions que suscita la norma esmentada amb el que disposa la Llei d'assistència jurídica gratuïta i els seus efectes en el procés. Ens hi remetem.

Tots dos requisits són esmenables; per tant, la seva inobservança permet que es corregeixi en el tràmit d'esmena en el termini de cinc dies. En cas que no s'esmeni, s'ha de dictar una interlocutòria que posi fi al tràmit de recurs i el considera no anunciat, amb la consegüent fermesa de la sentència d'instància. Contra aquesta interlocutòria es pot interposar recurs de queixa, remei que s'analitzarà més avall.

Finalment, s'ha de tenir en compte que una i altra mesura persegueixen, si més no formalment, la finalitat de limitar la litigiositat en via de recurs, i assegurar la serietat dels recursos que es puguin interposar, raó per la qual l'obligació de dipositar i d'abonar les taxes correspon individualment a cadascun dels litigants que tinguin la intenció de recórrer.

### 3) Consignació o assegurement de l'import de la condemna

Segons l'article 230 LRJS el litigant que pretengui recórrer i no gaudeixi del benefici de la justícia gratuïta, a més de constituir el dipòsit i abonar les taxes que legalment corresponguin, ha de consignar o assegurar l'import de la condemna amb la finalitat d'assegurar l'execució de la sentència si posteriorment és confirmada (STC 3/1983).

Respecte de l'element subjectiu, la LRJS aborda el complex règim d'assegurement en aquests casos i preveu diverses situacions. D'aquesta manera: 1) tots els condemnats tenen l'obligació de consignar; 2) només es preveu l'excepció en cas que un dels condemnats consigni de forma expressament solidària respecte de tots ells per a respondre íntegrament de la condemna que finalment pugui recaure enfront de qualsevol d'aquests.

Quant a l'element objectiu, la consignació de la condemna és procedent sempre i en tot cas que la sentència objecte de recurs hagi condemnat a pagar una quantitat. Aquesta obligació no és procedent en els supòsits en què el signe de la decisió no sigui en els termes esmentats.

En cas que es tracti d'una condemna en matèria de Seguretat Social, no es preveu la consignació de la condemna, sinó que se'n preveu expressament la consignació, entenent-se com a tal el mecanisme pel qual s'assegura que qui ha vist reconegut el dret a una prestació pugui començar a percebre-la durant la tramitació del recurs. D'aquesta manera, quan hi hagi condemna per primera vegada de pagament d'una prestació de la Seguretat Social a un empresari o entitat col·laboradora en matèria de recàrrec de prestacions ha de consignar l'import del capital-cost o import del recàrrec corresponent (art. 230.2 LRJS). En aquests casos, s'ha de presentar en el jutjat el resguard expedit per l'entitat gestora, i abonar la prestació als beneficiaris durant la substanciació del recurs. Així mateix, també es preveuen expressament els supòsits de millores de Seguretat Social, a les quals s'han d'aplicar les normes generals sobre consignacions: el condemnat o declarat responsable està obligat a efectuar la consignació o l'assegurement de la condemna. D'altra banda, quan es tracta de matèria de Seguretat Social i és condemnada l'Administració de la Seguretat Social, malgrat que no hi ha l'obligació de consignar la condemna, aquesta ha de presentar, en el moment de l'anunci, un certificat acreditatiu que comença l'abonament de la prestació i que prosseguirà durant la tramitació del recurs, fins al límit de la seva responsabilitat, excepte les prestacions de pagament únic o corresponents a un període ja exhaurit en el moment de l'anunci.

D'acord amb la doctrina constitucional i la jurisprudència, l'absència absoluta de la consignació esdevé un defecte que no es pot esmenar, i el jutjat social o el TSJ ha de considerar no anunciat o no preparat el recurs de suplicació i declarar la fermesa de la resolució mitjançant una interlocutòria contra la qual es pot recórrer en queixa (STS 11-12-2002). En aquest sentit, els defectes que donaran peu a no tramitar el recurs són:

- La insuficiència de la consignació o l'assegurament efectuat.
- La falta d'aportació, en el moment d'anunci o preparació del recurs, dels justificants de la consignació o de l'assegurament.
- Defecte, omissió o error en la constitució del dipòsit o en la justificació documental d'aquest, que són esmenables amb el requeriment previ del secretari en un termini de cinc dies (art. 230.5 LRJS). Si no es procedeix a l'esmena, el recurs es considera no anunciat i es declara la fermesa de la sentència. Contra aquesta resolució es pot interposar, com s'ha dit, recurs de queixa.

#### **4) Admissió de l'anunci del recurs de suplicació**

Una vegada anunciat el recurs se'n valora la procedència, de manera que si es va produir dins el termini i en la forma escaient el secretari judicial ha de considerar anunciat el recurs (art. 195 LRJS). Si es detecta algun dels errors esmenables previstos en l'article 230.5 LRJS (a més dels acabats d'esmentar respecte de la consignació, la falta d'acreditació o acreditació insuficient de la representació necessària o de qualsevol requisit formal esmenable necessari per a l'anunci), el secretari judicial ha de concedir un termini de cinc dies per a l'esmena dels defectes advertits. Si no s'esmenen, el jutge social ha de dictar una interlocutòria que consideri no anunciat el recurs i que queda ferma la sentència. Aquesta interlocutòria, com s'ha dit, és susceptible de ser recorreguda en queixa davant la Sala Social del TSJ.

#### **4.4.2. Fase de formalització del recurs**

##### **1) Lliurament d'actuacions**

Una vegada es considera anunciat el recurs, el secretari judicial ha d'acordar posar-lo a disposició de la defensa designada pel recurrent perquè en el termini d'una audiència es faci càrrec de les actuacions i interposi el recurs dins els deu dies següents al del venciment de l'audiència. Aquest termini correrà encara que el lletrat o graduat social designat no hagi recollit les actuacions posades a la seva disposició o ho hagi fet en un moment posterior al de la seva posada a disposició. En cas que hi hagi diversos recursos anunciats, l'ordre de posada

a disposició és el corresponent als diversos anuncis. Cal destacar que la LRJS preveu expressament que, si n'hi ha, se substitueixi el lliurament d'actuacions pel lliurament en suport informàtic o mitjançant accés telemàtic.

## 2) Presentació de l'escrit d'interposició del recurs

La presentació del recurs d'interposició en el termini de deu dies esmentat s'ha de fer davant el jutjat social que va dictar la resolució objecte de recurs (art. 196.1 LRJS). L'escrit amb el qual es formalitza el recurs ha de contenir necessàriament una sèrie de requisits:

a) Ha d'expressar amb prou precisió les al·legacions sobre la seva procedència i sobre el compliment dels requisits legals exigits.

b) S'ha de ressenyar el motiu o els motius en què s'empara el recurs, i s'hi han d'esmentar les normes o la jurisprudència presumptament infringits, i la fonamentació dels motius.

c) Així mateix, de conformitat amb una doctrina ja històrica, la LRJS va incloure l'exigència que, en cas de revisió de fets provats, s'esmenti el document o perícia en què es basa en forma concreta i per cada motiu de revisió fàctica, i que s'hi indiqui la formulació alternativa que es pretén.

d) Ha de fer constar el domicili en la seu de la Sala Social del TSJ, als efectes de les notificacions, tret que s'hi hagi ja consignat prèviament per la via de l'article 53.2 LRJS.

e) Finalment, l'escrit ha d'anar signat pel lletrat o graduat social col·legiat i pel representant del recurrent en cas que sigui diferent d'aquests.

## 3) Impugnació del recurs

Un cop presentat el recurs, s'ha de traslladar a la part recorreguda, i per a això el secretari judicial ha de proveir en el termini de dos dies i traslladar-lo a la recorreguda per un termini de cinc dies (art. 197 LRJS). Si són diversos els recorreguts s'ha de traslladar conjuntament a tots ells. Res no es preveu expressament en la Llei sobre la posada a disposició de les actuacions a la part recorreguda als efectes d'impugnació, a diferència del que passa en el recurs de cassació ordinària, en què l'article 211.2 LRJS preveu expressament aquesta possibilitat. Sembla lògic pensar que, existint les actuacions informatitzades, no hi hauria cap inconvenient perquè es produeixi aquest trasllat, ja que no perjudica el desenvolupament del procediment.

L'escrit d'oposició combat cadascun dels motius de l'escrit d'interposició de recurs i exigeix els mateixos requisits formals que l'escrit d'interposició. No obstant això, cal tenir en compte que, recollint la pràctica habitual i la doctrina constitucional (STC 4/2006), la LRJS estableix ara que la impugnació del recurs

pugui posar de manifest motius d'inadmissibilitat del recurs, rectificacions de fet o causes d'oposició subsidiàries, encara que aquestes no siguin estimades en sentència. A aquests efectes, i amb vista a salvaguardar el dret de defensa, la LRJS preveu (art. 197.3) que l'escrit d'oposició sigui traslladat a les parts, de manera que si s'hi inclouen al·legacions sobre admissibilitat, al·legacions subsidiàries a fets i raonaments de la sentència, tant el recurrent com la resta de parts puguin presentar directament les seves al·legacions sobre aquest tema, juntament amb les corresponents còpies per a traslladar-les a les altres parts, en el termini dels dos dies següents d'aquell en què es rebí l'escrit d'impugnació.

#### 4) Admissió del recurs davant el TSJ

Transcorregut el termini de cinc dies hàbils, tant si s'han presentat escrits d'impugnació com si no, finalitzen les actuacions davant el jutjat social, i en el termini de dos dies posteriors a l'expiració de l'esmentat de cinc dies, aquell està obligat a elevar les actuacions a la Sala Social del TSJ competent.

Quan el recurs entra a la Sala Social del TSJ, la primera de les actuacions que es duu a terme és la designació del magistrat ponent seguint els criteris de l'article 203.1 LOPJ, que s'ha de notificar a les parts. Un cop determinat el ponent, la Sala, malgrat el paper de filtratge que realitza el jutjat social, ha de procedir a l'admissió o inadmissió del recurs. L'article 199 LRJS indica que si el secretari judicial hi aprecia defectes o omissions esmenables, ha de concedir a la part el termini de cinc dies perquè s'aportin els documents omesos o s'esmenin els defectes estimats. La falta d'esmena en el termini indicat comporta la inadmissió del recurs.

Per la seva banda, l'article 200 LRJS regula els supòsits en què s'inadmet el recurs de suplicació, i que són dos:

- Que s'han incomplert de manera manifesta i no esmenable els requisits per recórrer.
- L'existència de doctrina jurisprudencial unificada del Tribunal Suprem en el mateix sentit que la sentència objecte de recurs.

La constatació de l'eventual concurrència d'alguna de les causes d'inadmissió esmentades preveu, amb caràcter potestatiu, que es concedeixi el tràmit d'audiència al recurrent en el termini de tres dies.

En cas que es consideri la inadmissió del recurs, els seus efectes en aquest moment es regulen en l'article 200.2 LRJS: si la Sala considera que hi concorre alguna de les causes d'inadmissió ha de dictar, en el termini de tres dies, una interlocutòria, contra la qual no es pot interposar recurs, que declari la inadmissió del recurs de suplicació i la fermesa de la resolució objecte de recurs amb la imposició de les costes al recurrent i la pèrdua del dipòsit necessari per a recórrer. Cal destacar que la Llei també preveu els supòsits d'inadmissió parcial

quan aquesta es refereixi només a algun dels motius adduïts o a alguns dels recursos interposats. Mitjançant una interlocutòria no susceptible de recurs es disposa la continuació del tràmit de la resta de motius que aquella no afecti.

Finalment, tingueu en compte que, de conformitat amb l'article 233 LRJS, els documents i les al·legacions que no resultin de les actuacions no han de ser admesos per la Sala, tret que es tracti de documents decisius, incloent-hi sentència o resolució judicial o administrativa fermes, als efectes de la resolució del recurs, sempre que la causa per la qual aquests documents no figurin en les actuacions obeeixi al fet que no s'hagin pogut aportar abans del procés per causes que no siguin imputables a les parts, i, en general, quan en tot cas pugui donar lloc a un posterior recurs de revisió per aquest motiu. En el termini de dos dies, la Sala, abans d'haver escoltat la part contrària dins el termini de tres dies, disposa sobre l'admissió o no del document. En aquest sentit, es preveu un tràmit de cinc dies a la part proponent perquè, en cas d'admissió del document, completi el seu recurs o escrit d'impugnació, i un altre d'idèntic per a la contrapart a l'efecte de formular les al·legacions en contra que consideri oportunes. En aquest cas, ha de continuar la tramitació del recurs fins a dictar la sentència tenint en compte el document aportat, que ha de ser valorat per la Sala directament com a prova. Si els documents no són admesos s'han de retornar a les parts.

#### **4.5. Acumulació de recursos**

L'article 234 LRJS regula l'acumulació dels recursos, tant de suplicació com de cassació, segons el qual la Sala ha d'acordar en resolució motivada i sense recurs ulterior, d'ofici o a instància de part, abans de l'assenyalament per a la votació i decisió o per a vista, l'acumulació dels recursos en tràmit en què hi hagi identitat d'objecte i d'alguna de les parts. Excepcionalment, i malgrat que no hi concorri la identitat d'objecte, també es permet l'acumulació dels recursos sobre pretensions derivades d'un mateix accident de treball o malaltia professional (art. 234.3 LRJS).

No obstant això, s'ha de tenir en compte que l'acumulació mai no és definitiva, ja que la mateixa norma preveu que es pugui deixar sense efecte si després s'adverteixen causes que justifiquin una tramitació separada dels recursos.

L'acumulació de recursos comporta, lògicament, l'efecte de discutir i resoldre conjuntament totes les qüestions plantejades.

#### **4.6. La sentència que resol el recurs de suplicació**

Admès el recurs, la Llei disposa que, amb l'assenyalament previ per a la deliberació, votació i decisió, en el termini dels deu dies següents a l'admissió o l'audiència s'ha de notificar a les parts i al Ministeri Fiscal.



La sentència, que ha de respectar la prohibició de *reformatio in peius*, segons la qual el recurrent no es pot veure perjudicat en relació amb la decisió prèvia de la sentència objecte de recurs, pot ser estimatòria, en tot o en part, o desestimària del recurs.

La **sentència és estimatòria** quan prospera, en tot o en part, el recurs o algun dels recursos plantejats. En aquest cas, la sentència del TSJ implica la revocació o anul·lació, si hi ha motiu, de la sentència d'instància objecte de recurs.

En relació amb la nul·litat, si la sentència d'instància és anul·lada perquè hi concorre el motiu de l'article 193.a LRJS, que hagi produït indefensió, la sala no ha d'entrar en el fons de l'assumpte i ha d'ordenar la reposició de les actuacions al moment anterior al que s'hagi produït la infracció processal. Si aquesta indefensió es va produir en el moment de l'acte de judici, es retrotrauen les actuacions, i s'ha d'assenyalar novament (art. 202.1 LRJS). Per al supòsit en què la infracció processal tingui a veure amb les normes reguladores de la sentència (art. 97 LRJS), per economia processal, s'indica que la sala està obligada a resoldre el que correspongui dins els termes en què s'hagi plantejat el debat, tret que no ho pugui fer perquè és insuficient el relat de fets provats i aquests poder ser completats; en aquest cas, és procedent la nul·litat, en tot o en part, de la resolució impugnada, i s'han de reposar les actuacions al moment de dictar sentència. En cas de nul·litat parcial, s'han de concretar els aspectes que conserven la fermesa (art. 202.2 LRJS).

Si s'observa error en l'apreciació de la prova, o infracció de les normes substantives o de la jurisprudència (art. 193.b i 193.c), la sentència que resol el recurs ha d'entrar en el fons, revocar la sentència objecte de recurs i resoldre el que correspongui, incloent-hi les qüestions no resoltes en la sentència d'instància perquè s'hi ha apreciat alguna circumstància obstativa, i també les legacions deduïdes dels escrits d'impugnació.

A més dels efectes propis de la sentència estimatòria, aquesta comporta altres pronunciaments accessoris (art. 203 i 204 LRJS). Si l'estimació és total, implica:

- La revocació total de la sentència d'instància comporta la devolució del dipòsit per a recórrer i de les consignacions necessàries, incloent-hi la cancel·lació dels assegurances prestats (no així de les taxes per a recórrer, que són un tribut).
- No escau la imposició de costes.

Si s'estima parcialment el recurs, es disposa el següent:

- La devolució del dipòsit.
- La devolució parcial de les quantitats dipositades o la cancel·lació parcial dels assegurances.

La **sentència desestimàtoria** significa la confirmació de la sentència d'instància, amb la corresponent condemna al recurrent i els pronunciaments accessoris en contra seva, com ara la pèrdua del dipòsit per a recórrer i la imposició de les costes de l'advocat o graduat social de la part contrària, amb el límit de 1.200 euros, tret que la part vençuda tingui el benefici de justícia gratuïta o sigui un sindicat, un empleat públic o personal estatutari que hagi d'exercir els seus drets davant l'ordre social. Evidentment, les costes esmentades únicament s'imposen en cas que hi hagi hagut un escrit d'impugnació. Lògicament, no escau la imposició de costes al recorregut vençut que veu revocada o anul·lada la sentència d'instància.

La sentència dictada per la Sala Social del TSJ pot ser recorreguda, amb caràcter extraordinari, davant la Sala Quarta del Tribunal Suprem, mitjançant un recurs de cassació per a la unificació de doctrina.

Una vegada ferma la sentència, el secretari judicial ha d'acordar la devolució de les actuacions al jutjat social de procedència perquè s'executi definitivament.

#### **4.7. La transacció en fase de recurs**

L'article 235.4 LRJS inclou com a causa de finalització del tràmit de recurs el conveni transaccional. Es tracta d'una possibilitat admesa pel Tribunal Suprem (ATS 6-2-2007), i que ara recull expressament la Llei processal.

De conformitat amb aquest precepte, les parts, en qualsevol moment durant la tramitació del recurs, poden arribar a un acord –conveni transaccional– que, si no aprecia lesió greu cap de les parts, frau de llei o abús de dret, ha de ser homologat per l'òrgan jurisdiccional que estigui tramitant el recurs mitjançant una interlocutòria, que posi fi al litigi. En aquest cas, cadascuna de les parts ha d'assumir la part de les costes causades a la seva instància, i s'ha de retornar el dipòsit que s'ha constituït per a recórrer. La resolució que homologui el conveni és un títol executiu.

Així mateix, la Llei preveu un tràmit d'impugnació de la transacció judicial, que s'ha d'efectuar davant l'òrgan jurisdiccional que hagi homologat la transacció, o bé mitjançant l'exercici de l'acció de nul·litat per les causes que invaliden els contractes, o bé pels possibles perjudicats sobre la base de la seva possible il·legalitat o lesivitat, seguint els tràmits establerts per a la impugnació en conciliació judicial, sense que contra la sentència dictada es pugui interposar cap recurs.

## **5. Els recursos de cassació**

La Llei regula dues modalitats o tipus de recurs de cassació: el recurs de cassació ordinari i el recurs de cassació per a la unificació de doctrina. Si bé es regulen de manera diferenciada en la Llei, la seva tramitació és pràcticament idèntica, i són diferents els motius que justifiquen l'accés a l'un o l'altre.

Mitjançant els recursos de cassació s'impugnen davant la Sala Quarta del Tribunal Suprem les sentències dictades per les sales socials dels TSJ o l'AN. Són, per tant, recursos devolutius. Igual que el recurs de suplicació, som davant recursos extraordinaris, de manera que només són procedents en els casos en què són admesos expressament per la Llei.

Els recursos de cassació comparteixen amb el de suplicació les regles en relació amb l'obligació de dipòsit, consignació de la condemna. I també són comunes les regles sobre el conveni transaccional de l'article 235 LRJS. Per això, en relació amb aquestes matèries, pel que fa a la cassació ens remetem, amb les excepcions que es puguin anar especificant al llarg de l'exposició, al que sobre aquestes s'ha indicat a propòsit del recurs de suplicació.

En aquesta caracterització general comuna als recursos de cassació s'ha d'indicar, finalment, que impliquen un efecte suspensiu, de manera que les sentències recorregudes en cassació no són fermes i no produeixen efectes de cosa jutjada ni permeten l'execució provisional.

### **5.1. El recurs de cassació ordinària**

#### **5.1.1. Legitimació i assistència en el recurs**

La legitimació per a recórrer queda circumscrita als qui van ser part en el procés en el qual s'hagi dictat la sentència objecte de recurs. Respecte de la defensa tècnica, és preceptiva l'actuació per mitjà d'un advocat, i queda vetada la postulació per mitjà d'un graduat social. D'altra banda, hi són aplicables les consideracions realitzades en aquest punt a propòsit del recurs de suplicació a les quals ens hem de remetre.

#### **5.1.2. Resolucions judicials susceptibles de recurs en la cassació ordinària**

L'article 206 LRJS disposa les resolucions judicials que són susceptibles de recurs en la cassació ordinària:

1) Sentències dictades en única instància per les sales socials dels TSJ i de l'AN. Ara bé, si es tracta de sentències dictades en processos d'impugnació d'actes administratius de les administracions públiques atribuïts a l'ordre social i que siguin susceptibles de valoració econòmica (per exemple, les dictades en processos sancionadors), no es pot interposar recurs si la quantia litigiosa no excedeix els 150.000 euros. No obstant això, la norma disposa que són susceptibles de recurs, sempre i en tot cas, les dictades en els processos d'impugnació administrativa a l'empara de l'article 51.7 ET, és a dir, suspensions i extincions contractuals per causa de força major.

2) Les interlocutòries dictades per les sales socials dels TSJ i l'AN:

a) Que resolguin el recurs de reposició interposat contra la resolució de les sales, dictades abans del judici, en què es declari la falta de jurisdicció o de competència.

b) Que declarin la finalització anticipada del procés per satisfacció extraprocessal o pèrdua sobrevinguda d'objecte o per falta d'esmena dels defectes advertits en la demanda no imputable a la part o a la seva representació processal o per incompareixença injustificada als actes de conciliació i judici, sempre que per caducitat de l'acció o de la instància o una altra causa legal no en sigui jurídicament possible la reproducció ulterior.

c) En matèria d'execució, quan se'n denegui el despatx, quan l'acte posi fi al procediment incidental en l'execució decidint qüestions substancials no resoltes o que no contingui el títol executiu i, en matèria d'execució provisional, en els supòsits en què s'excedeixin materialment els límits d'aquesta o declarin la falta de jurisdicció o competència de l'ordre social.

### **5.1.3. Motius de recurs**

Els únics motius que permeten accedir a la cassació ordinària s'enumeren en l'article 207 LRJS, i són els que s'indiquen a continuació:

1) Excés o defecte de jurisdicció, que es refereix als supòsits en què les sales, o bé s'han pronunciat sobre matèries pròpies d'un altre ordre de jurisdicció, o bé han desestimat la pretensió del demandant perquè entenen que no els corresponia pronunciar-se sobre l'assumpte.

2) Incompetència o inadequació de procediment. La incompetència es refereix tant a l'objectiva, perquè va entrar a conèixer d'un assumpte que corresponia a un altre òrgan de la jurisdicció social (per exemple, un jutjat social), com a la funcional o territorial. Respecte de la inadequació de procediment, s'ha de relacionar amb la desestimació de la pretensió i s'ha de dictar sentència en

què considera que s'hauria d'haver tramitat per mitjà d'una altra modalitat processal, com ara la substanciació del procés mitjançant un procediment diferent del que s'hauria d'haver seguit.

3) Trencament de les formes essencials del judici per infracció de les normes reguladores de la sentència o de les quals regeixen els actes i les garanties processals quan amb això s'hagi produït indefensió. La infracció de les normes reguladores de la sentència es refereix, fonamentalment, a la seva falta de congruència. Per incongruència cal entendre la discordança manifesta entre el que han sol·licitat les parts i el que concedeix la sentència, per tal d'atorgar més, menys o una cosa diferent del que s'ha demanat. Com a tal, el principi de congruència de les resolucions judicials ha de connectar amb el dret a la tutela judicial efectiva (art. 24 de la CE) i obliga a una concordança necessària entre el que han demanat les parts i el que ha resolt la sentència, de manera que aquesta no alteri ni la causa de demanar, ni transformi el problema controvertit. També són defectes que poden emparar la interposició del recurs per infracció de les normes de la sentència: la insuficiència dels fets provats o la falta de fonamentació de la sentència objecte de recurs. Respecte de la infracció de les regles que regeixen els actes i les garanties processals, s'exigeix que aquella hagi provocat indefensió efectiva al recurrent. Ja ens hem referit en el recurs de suplicació a aquesta noció, a la qual ens remetem aquí. A manera d'exemple, són circumstàncies que produeixen indefensió la falta de citació al recurrent o la inadmissió d'una prova determinant per al sentit de la decisió de la sentència.

4) Error en l'apreciació de la prova basat en documents que figurin en les actuacions que demostrin l'equivocació de qui jutja, sense que siguin contradits per altres elements probatoris. Com s'adverteix, només permeten la revisió del *factum* de la sentència els documents que figuren en les actuacions, i per a la seva estimació s'exigeix que la modificació del fet combatut s'infereixi de manera directa dels documents esmentats, sense conjectures ni necessitat d'interpretacions que exigeixin una nova valoració de la prova. A més, com ja es va dir a propòsit del recurs de suplicació, perquè pugui prosperar la modificació del relat fàctic declarat com a provat, la revisió proposada ha de ser transcendent per al sentit de la decisió de la sentència impugnada.

5) I, finalment, es pot interposar el recurs de cassació ordinària quan la sentència de les sales hagi infringit les normes de l'ordenament jurídic o la jurisprudència que siguin aplicables per a resoldre la controvèrsia.

#### **5.1.4. Tramitació**

La tramitació del recurs de cassació ordinària és paral·lela a la dissenyada pel legislador per al recurs de suplicació. En aquest sentit, som davant una tramitació complexa, en dues fases, i, a més, el procediment de recurs es distribueix entre la Sala Social dels TSJ o l'AN.

Juntament amb això, també és comú a la tramitació del recurs de cassació ordinària l'exigència del dipòsit –encara que en aquest cas per un import de 600 euros–, i la consignació o l'assegurament de la condemna i l'abonament de les taxes corresponents. Ens remetem al que ja hem dit en el recurs de suplicació.

## **Tràmits processals davant la Sala *a quo***

### **1) La preparació del recurs de cassació (art. 208 a 211 LRJS)**

En el termini de cinc dies a comptar de la notificació de la sentència la part que tingui la voluntat de recórrer-la, ha de manifestar aquest propòsit, o bé mitjançant compareixença, o bé mitjançant un escrit, de les parts, del seu advocat o d'un representant, davant la Sala del TSJ o l'AN que va dictar aquella resolució. El nomenament de l'advocat que portarà la defensa legal es pot designar davant la Sala dins d'aquest termini de preparació, o davant la Sala Quarta del TS dins del termini de citació a termini.

Mostrada la voluntat de recórrer, el secretari de la Sala ha d'analitzar la viabilitat del recurs, i considerar-lo preparat si no hi troba defectes. Contra aquesta decisió no es pot interposar cap recurs. Per contra, si es detecten insuficiències en la comunicació de preparació s'obre un tràmit d'esmena de cinc dies si els defectes tenen aquesta naturalesa (art. 230.5 LRJS). Tingueu en compte que són esmenables els defectes formals o de documentació. Un cop conclòs el termini sense que s'esmenin, o si es tracta de defectes que no es poden esmenar, perquè són requisits de caràcter processal (per exemple, incompliment de l'obligació de dipositar els 600 euros), es considera el recurs no preparat i es decreta la fermesa de la sentència objecte de recurs mitjançant una interlocutòria de la Sala. Aquesta interlocutòria pot ser objecte de recurs en queixa (art. 209.2 LRJS).

Feta la constatació de la preparació correcta del recurs, el secretari del TSJ o l'AN ha de concedir als recurrents per l'ordre de preparació un termini de quinze dies per a la formalització del recurs, i posar a disposició les actuacions, preferentment per remissió en suport informàtic o remissió telemàtica. En aquest sentit, si la Sala disposa de mitjans informàtics, el termini de formalització és comú a tots els recurrents.

### **2) Formalització del recurs i la seva impugnació**

L'escrit de formalització l'ha d'efectuar l'advocat prèviament designat en les actuacions, tret que s'indiqui el contrari, el qual des d'aquest moment assumeix la representació de la part. El recurs s'ha de presentar amb tantes còpies com parts objecte de recurs hi hagi i s'ha de designar un domicili als efectes de notificacions, amb totes les dades necessàries per a la seva pràctica segons el que disposa l'article 53.2 LRJS. En la LRJS es regulen les formalitats que ha de reunir el recurs. Així, s'han d'expressar separadament, amb rigor i claredat,

cadascun dels motius de cassació segons l'ordre de l'article 207 LRJS –abans vist–, raonant-ne la pertinència i fonamentació i el contingut de la infracció comesa en la sentència objecte de recurs, amb expressió concreta de les normes substantives o processals infringides o de la doctrina jurisprudencial. A més, amb caràcter particular:

- En els supòsits d'infracció de garanties processals s'ha de consignar la protesta, sol·licitud d'esmena o recursos destinats a esmenar la falta o transgressió en la instància, si hi ha hagut el moment processal per a això.
- En els motius basats en l'error de fet, en l'apreciació de la prova, s'han d'assenyalar de manera precisa cadascun dels documents en què es fonamenti i l'error concret a què es refereix, i se n'ha d'oferir una redacció alternativa.

Segons l'article 210.3 LRJS, si l'escrit de recurs no s'ha formalitzat en el termini conferit o s'ha fet obviant clarament els requisits exigits, la Sala del Tribunal *a quo* ha de dictar una interlocutòria d'inadmissió. Amb la reposició prèvia davant la Sala, el recurs pot ser objecte de recurs en queixa.

Una vegada formalitzat el recurs dins el termini i en la forma escaient, el secretari judicial l'ha de traslladar a les altres parts, perquè, en el termini comú de deu dies, el puguin impugnar (art. 211 LRJS). Durant aquest termini les actuacions es troben a disposició dels impugnants. L'escrit d'impugnació ha d'estar subscrit per un lletrat, qui, excepte manifestació expressa en sentit contrari, ha d'assumir des d'aquest moment la representació de la part. S'han de presentar tantes còpies com parts hi hagi per traslladar-los-hi. Respecte del contingut de l'escrit d'impugnació, s'ha de tenir en compte el següent:

- 1) En l'escrit s'han de desenvolupar separatament els diferents motius d'impugnació, correlatius als formulats en l'escrit de cassació.
- 2) A més, en l'escrit d'impugnació es poden formular les causes d'inadmissió que es considerin concurrents, i altres motius subsidiaris de fonamentació de la decisió de la sentència objecte de recurs o eventuais rectificacions de fets que puguin sustentar l'estimació de la part impugnant.

La impugnació o les impugnacions s'han de traslladar a la resta de parts, perquè, en el termini dels cinc dies següents a la recepció de l'escrit d'impugnació, i si ho consideren oportú, puguin presentar les seves alegacions sobre aquest tema, juntament amb les corresponents còpies per tal de traslladar-les a les altres parts.

Una vegada conclòs aquest tràmit, el secretari eleva les actuacions davant el TS (art. 212 LRJS).

## **Tramitació processal a la Sala Quarta del TS**

### **1) El control d'admissió del recurs**

Segons els apartats 1 i 2 de l'article 213 LRJS, una vegada rebudes les actuacions en el TS, si el secretari judicial aprecia defectes esmenables en el recurs es concedeix un termini de cinc dies per a esmenar-los. En cas que no s'efectuï l'esmena, el TS ha de dictar una interlocutòria d'inadmissió del recurs i de ferma de la sentència objecte de recurs i ha de remetre les actuacions a la sala de procedència. Contra la interlocutòria d'inadmissió es pot interposar un recurs de reposició.

Igualment, si el secretari hi aprecia defectes que no es poden esmenar n'ha d'informar la Sala perquè aquesta adopti la resolució que sigui procedent, i s'obre un tràmit d'admissió davant la Sala. En aquest sentit, són causes d'inadmissió (art. 213.4 LRJS): (1) l'incompliment de manera manifesta i no esmenable dels requisits per a recórrer; (2) la manca sobrevinguda de l'objecte de recurs; (3) la falta de contingut cassacional de la pretensió (falta de claredat sobre els motius de cassació), i (4) que ja s'hagin desestimat en el fons altres recursos en supòsits substancialment iguals. Doncs bé, el secretari n'ha de donar compte al Magistrat ponent per a la instrucció de les actuacions en el termini de tres dies. Analitzades les actuacions pel ponent, s'ha de donar compte a la Sala del recurs interposat, i aquesta, si considera que hi concorre causa d'inadmissió, amb l'informe previ del Ministeri Fiscal, i en el termini de cinc dies, ha de dictar una interlocutòria que inadmeti el recurs. En cas que en l'escrit d'impugnació no s'hagi al·legat la causa d'inadmissió, es preveu que s'escoltarà el recurrent sobre aquesta qüestió en el termini de cinc dies.

El tràmit acaba amb la interlocutòria que dictamini l'admissió o inadmissió, total o parcial, del recurs mitjançant interlocutòria. Aquesta interlocutòria no és susceptible de recurs (art. 214.5 LRJS). S'ha de tenir en compte que la inadmissió del recurs comporta, a més, la pèrdua del dipòsit per a recórrer. A la consignació o l'assegurament prestat se li ha de donar la destinació que correspongui.

### **2) Audiència al Ministeri Fiscal**

Una vegada admès, totalment o parcialment, el recurs de cassació, s'han de traslladar les actuacions al Ministeri Fiscal, amb l'estricta finalitat de defensa de la legalitat, perquè en el termini de deu dies es pronunciï sobre la procedència o improcedència de la cassació sol·licitada.

#### **5.1.5. Sentència**

Un cop el Ministeri Fiscal ha retornat les actuacions, s'ha d'assenyalar dia per a la votació i decisió, i s'ha de dictar la sentència en el termini de deu dies.



La sentència pot ser desestimària del recurs; en aquest cas, es confirma la dictada per la Sala del Tribunal *a quo* i es perden el dipòsit i la imposició de les costes al litigant vençut que no gaudeixi del benefici de justícia gratuïta. L'abast d'aquesta condemna es produeix en els termes ja vistos en la suplicació, a la qual ens remetem (art. 235 LRJS). A més, accessòriament, també es perden les quantitats consignades i s'han de mantenir els asseguraments prestats mentre no es compleixi la condemna.

Si la sentència de cassació estima el recurs, totalment o parcialment, el sentit del pronunciament principal dependrà del motiu que hagi prosperat. Així:

- En cas que es consideri mancada de jurisdicció, incompetència o inadequació de procediment, que fins i tot es pugui apreciar d'ofici, el pronunciament principal consistirà a anul·lar la sentència dictada pel tribunal *a quo*.
- Per als casos en què es consideri l'existència d'infraccions processals en el sentit de l'article 207.c LRJS, en línia de principi, s'ha d'ordenar reposar les actuacions al moment anterior al que s'hagi produït la infracció de la garantia processal. Tret que la infracció comesa versí sobre les normes que regulen la sentència. En aquest cas, el TS ha d'entrar a resoldre sobre el fons dins els termes del debat, excepte que els fets provats consignats en la sentència objecte de recurs siguin insuficients, en què se n'ha d'acordar la nul·litat i s'ha de manar reposar les actuacions al moment de dictar la sentència.
- Si es considera que es va cometre un error en l'apreciació de la prova, o la infracció de normes o jurisprudència aplicable, la Sala Quarta ha d'entrar a resoldre sobre el fons i resoldre el que correspongui.

La sentència estimatòria comporta, a més, altres pronunciaments accessoris: es disposa la devolució del dipòsit, i la total –o si escau, parcial– consignació, i la cancel·lació dels eventuais asseguraments prestats.

## **5.2. El recurs de cassació per a la unificació de la doctrina**

El recurs de cassació per a la unificació de la doctrina té com a finalitat uniformitzar la interpretació eventualment divergent que mantinguin les diferents sales socials dels TSJ en sentències dictades en recurs de suplicació. D'aquesta manera es garanteix una aplicació homogènia de les normes laborals en tot l'Estat. Així, la base d'aquesta modalitat de cassació és l'existència de solucions interpretatives contradictòries entre si dels TSJ, les quals, en virtut de la primàcia interpretativa del TS, seran unificades amb la fixació d'un criteri que superi la contradicció esmentada. Com s'adverteix, la diferència amb la cas-

sació ordinària és que, per mitjà del recurs de cassació per a la unificació de doctrina, la Sala Quarta del TS entra a conèixer de les sentències dictades pels diferents TSJ en recurs de suplicació.

També som aquí davant un recurs extraordinari, que únicament és procedent en els termes estrictes en què sigui admès per la LRJS. A aquest caràcter s'uneix en aquest cas una evident nota d'excepcionalitat, mentre que s'imposa contra les sentències dictades en via de suplicació, que és, com s'ha vist, el segon nivell de la jurisdicció social; d'aquesta manera, es constitueix en un tercer grau jurisdiccional.

La legitimació per a interposar aquest recurs correspon a les parts que hagin recorregut la sentència del jutjat social en suplicació davant el corresponent TSJ i hagin estat vençudes. En consideració a la finalitat del recurs, es permet que també pugui interposar recurs de cassació per a la unificació de doctrina el Ministeri Fiscal, mitjançant la Fiscalia de la Sala Social del Tribunal Suprem. En aquest últim cas, la decisió del Ministeri Públic pot ser d'ofici o a instància d'interessats, i la poden considerar representants d'un interès col·lectiu, com ara els sindicats, associacions empresarials, associacions de treballadors autònoms econòmicament dependents, o entitats públiques que per les competències que tinguin atribuïdes tinguin interès legítim en la unitat jurisprudencial sobre la qüestió litigiosa (art. 220 LRJS).

### **5.2.1. Sentències susceptibles de recurs en cassació per a la unificació de doctrina: la contradicció entre la sentència objecte de recurs i les sentències de contrast**

Com s'ha dit, el recurs de cassació per a la unificació de doctrina s'interposa contra les sentències dictades en suplicació per les sales socials del TSJ, amb independència de la seva quantia, matèria o procediment. Ara bé, aquestes resolucions només són susceptibles de recurs mentre hi concorri el pressupòsit que justifica l'existència del recurs, i que no és cap altre que l'existència de pronunciaments contradictoris. En termes legals, l'article 219.1 LRJS indica que només és procedent el recurs per a la unificació de la doctrina

*“En ocasió de sentències dictades en suplicació per les sales socials dels tribunals superiors de justícia, que siguin contradictòries entre si, amb la d'una altra o altres sales dels tribunals superiors de justícia esmentats o amb sentències del Tribunal Suprem”.*

La contradicció a què es refereix l'article 219.1 LRJS exigeix diversos requisits per a emparar l'accés a la unificació de doctrina:

1) En relació amb la **resolució** que s'entén com a **contradictòria**:

a) Només es poden aportar per al contrast sentències, i no actuacions.

b) Respecte de les sentències que ofereixen una interpretació contradictòria amb la sentència objecte de recurs (les anomenades a la pràctica *sentències de contrast*), només es poden invocar com a contradictòries les que vinguin d'altres TSJ o del mateix TS dins l'ordre social, ja que la competència de la Sala Quarta del TS es limita a unificar els criteris en aquesta jurisdicció (STS 20-1-1992). Excepcionalment, també s'admet que s'aportin de contrast les sentències del TC, del TJUE i dels òrgans instituïts en els tractats i acords internacionals en matèria de drets humans i llibertats fonamentals ratificats per Espanya (bàsicament, el TEDH), sempre que les sentències esmentades continguin doctrina aplicable al supòsit plantejat en la resolució objecte de recurs.

c) N'hi ha prou amb una sentència de contrast per a constatar l'existència d'interpretacions contradictòries.

d) Finalment, les sentències aportades de contrast ha de ser fermes en la data de la finalització del termini d'interposició del recurs; circumstància que impedeix que es puguin aportar per al contrast sentències que estiguin pendents de resolució en via de recurs d'unificació de doctrina (art. 221.3 LRJS).

2) Respecte de la constatació de la **contradicció** entre la **sentència objecte de recurs** i les de **contrast**, es defineix legalment en els termes següents:

“Respecte dels mateixos litigants o altres de diferents en la mateixa situació, en què, en mèrit a fets, fonaments i pretensions substancialment iguals, s'hagi arribat a pronunciaments diferents”.

Així doncs, la contradicció exigeix identitat de supòsits, d'una banda, i interpretacions contradictòries, de l'altra:

a) Sobre la **identitat de supòsits**, s'ha elaborat una consolidada doctrina que empra a manera de patró previ a l'anàlisi de les qüestions de fons. En concret, es diu que la contradicció no sorgeix d'una comparació abstracta de doctrines al marge de la identitat de les controvèrsies, sinó d'una oposició de pronunciaments concrets recaiguts en conflictes substancialment iguals (STS 23-1-2013). S'exigeix, així, un elevat nivell d'identitat entre les resolucions comparades, que obeeixi a una mateixa situació material (fets i causa de demanar) i processal (identitat de pretensió). La igualtat substancial dels fets no exigeix una identitat absoluta, però sí una igualtat en el que és substancial, de manera que la diversitat dels supòsits no desvirtuï l'element fàctic en què se sustenta la resposta donada en la sentència de contrast. D'altra banda, els fets que se sotmeten a consideració poden ser inclosos en la fonamentació de dret de les sentències de contrast. Respecte de la identitat processal, imposa, lògicament, la identitat en la fonamentació normativa, i en la pretensió exercida. Com s'ha dit, el TS aplica amb rigor el requisit de la identitat substancial entre la sentència objecte de recurs i de contrast, cosa que provoca que les matèries en què la casuística dels fets és transcendental en l'aplicació de la norma (per exemple, acomiadament disciplinari) difícilment superin aquest filtre de la contradicció. Així mateix, també representa, de vegades, un cert retard a unificar doc-

trina, ja que no n'hi ha prou amb l'existència d'interpretacions contradictòries sobre una norma, sinó que a més cal que les sentències contradictòries puguin ser aportades com a tals en els termes de l'article 219 LRJS (així passa, per exemple, en matèria d'acomiadaments econòmics). Aquestes dificultats s'han intentat salvar per mitjà de la legitimació del Ministeri Fiscal per a interposar el RCUd en defensa de la legalitat. Per mitjà d'aquesta via es permet l'accés a la cassació unificadora dels supòsits abans esmentats (art. 219.2 LRJS).

b) El segon dels pressupòsits és que les sentències amb el grau d'identitat esmentat continguin pronunciaments diferents, és a dir, **decisiones contradictòries**. Això significa que, més enllà de la fonamentació jurídica de les resolucions en contrast, es requereix que s'hagin donat solucions diferents a situacions substancialment iguals.

### 5.2.2. Motius de recurs

Amb caràcter general, el RCUd només és viable quan la contradicció que el justifica deriva de la infracció legal comesa en la sentència impugnada (art. 224.1.b LRJS). La infracció legal en la sentència impugnada consisteix en qüestions jurídiques derivades de l'eventual infracció de normes, tant de caràcter substantiu com processal, incloent-hi també la infracció de la jurisprudència com a font de dret. Això exclou, per tant, que en el RCUd es puguin plantejar qüestions d'índole fàctica, i és inviable plantejar qualsevol pretensió de revisió tant dels fets provats de la sentència impugnada com de la valoració de la prova en la instància o en la revisió dels fets en la sentència que resol la suplicació.

Juntament amb això, la legitimació del Ministeri Fiscal per a entaular el RCUd en defensa de la legalitat dóna motiu al fet que aquest elevi un recurs per als casos en què no hi ha una doctrina unificada i es constati alguna de les circumstàncies següents:

- El TSJ ha dictat pronunciaments diferents en interpretació d'unes normes substantives o processals en circumstàncies substancialment iguals. Ens remetem aquí al que ja hem dit sobre el requisit de la contradicció com a pressupòsit per a l'accés al recurs.
- Es constata la dificultat que la qüestió pugui accedir a la unificació de doctrina segons els requisits de contradicció ordinàriament exigits, és a dir, en matèries en què el particularisme dels supòsits impedeix a la pràctica l'accés al recurs.
- Quan les normes qüestionades per part dels tribunals de l'ordre social siguin de vigència o aplicació recent, i en concret, perquè fa menys de cinc anys que és en vigor des que es va iniciar el procés en primera instància, i encara no hi ha resolucions suficients i idònies sobre les qüestions discutides que complexin els requisits exigits per a la contradicció.

### 5.2.3. Tramitació

Amb caràcter previ, s'ha de recordar que és comú a la tramitació del recurs de cassació ordinària l'exigència del dipòsit –encara que, en aquest cas, per un import de 600 euros–, i la consignació o l'assegurament de la condemna i l'abonament de les taxes corresponents. Ens remetem a les consideracions generals que sobre aquesta matèria ja vam fer a propòsit del recurs de suplicació. Dit això, veurem els principals aspectes de la tramitació.

#### **Tramitació davant la Sala Social del TSJ**

##### **1) La preparació del recurs**

En el termini de deu dies a comptar de la notificació de la sentència impugnada, s'ha de presentar un escrit de preparació del RCU. Durant el termini esmentat, tant les parts com el Ministeri Fiscal tenen a la seva disposició les actuacions en el TSJ per a examinar-les. La presentació de l'escrit de preparació s'ha de fer necessàriament per escrit davant la Sala del TSJ que va dictar la sentència que es pretén recórrer, i, per tant, s'exclou la validesa de la preparació oral mitjançant compareixença en aquest sentit. En l'escrit de preparació, que ha d'anar acompanyat de tantes còpies com parts objecte de recurs hi hagi, s'hi ha de designar el domicili als efectes de notificacions i ha d'estar signat per un advocat que acrediti la representació que assumeix.

Un esment especial mereix el contingut que ha de constar en l'escrit de preparació, matèria en què la LRJS (art. 221), seguint l'abundant jurisprudència del TS, exigeix que s'hi incloguin una sèrie de requisits:

a) Exposició de cadascun dels aspectes del nucli de la contradicció, determinant el sentit i l'abast de la divergència que hi ha entre les resolucions comparades, en consideració a la identitat de la situació, a la igualtat substancial de fets, fonaments i pretensions i a la diferència de pronunciaments.

b) Referència detallada i precisa de les dades identificatives de la sentència o les sentències que la part pretengui utilitzar per a fonamentar cadascun dels punts de contradicció.

c) Es determina també que les sentències invocades com a doctrina de contradicció han d'haver guanyat fermesa en la data de finalització del termini d'interposició del recurs.

En aquest sentit, s'hi afegeix que les sentències que no hagin estat objecte d'esment exprés en l'objecte de preparació no es poden invocar posteriorment en l'escrit d'interposició. Finalment s'ha de tenir en compte que, segons l'article 221 LRJS en relació amb l'article 224.3 LRJS, mentre que en la prepa-

ració es poden invocar diverses sentències com a contradictòries, l'escrit de recurs formalitzat únicament pot portar una per cada punt de contradicció, que s'ha de triar entre les designades en l'escrit de preparació.

## **2) El control d'admissió del recurs preparat**

Seguint la lògica de la suplicació i la cassació ordinària, l'article 222 LRJS preveu un tràmit de valoració de l'admissibilitat de l'escrit de preparació per part del secretari judicial. Així, en cas que es detectin defectes esmenables s'estableix la competència del secretari judicial perquè atorgui un termini d'esmena, i posteriorment ha de retre comptes a la Sala si aquesta esmena no s'ha produït dins el termini i en la forma escaient. Així mateix, s'especifiquen quins són els defectes que no es poden esmenar:

- a) Si la resolució impugnada no és susceptible de recurs en cassació.
- b) Si el recurs no s'ha preparat dins el termini.
- c) Si l'escrit de preparació no conté els esments exigits per a la fonamentació del recurs.
- d) Si el recurrent ha incomplert els requisits per a la preparació del recurs de manera no esmenable. En aquests casos, la Sala ha de declarar no considerar preparat el recurs, amb la consegüent fermesa de la resolució impugnada. Aquesta decisió és susceptible de recurs de queixa.

Si el secretari judicial acorda considerar preparat el RCU, decisió contra la qual no es pot interposar cap recurs, s'obre el termini de formalització del recurs; formalització que s'ha d'efectuar davant el mateix TSJ.

## **3) Formalització del recurs de cassació per a la unificació de doctrina (art. 223 i 224 LRJS)**

Durant els dos dies següents a l'admissió de la preparació, el secretari judicial de la Sala del TSJ ha de concedir el termini comú de quinze dies, a comptar de la notificació de la resolució al lletrat designat, per a la formalització del recurs. Durant aquest termini les actuacions s'han de trobar a disposició de l'advocat a l'oficina judicial o, si és possible, s'han de traslladar a mitjans electrònics o suport informàtic. Si no es formalitza el recurs en el temps assenyalat, o si es formalitza de manera extemporània, el recurs es declara desert, amb el consegüent efecte de la fermesa de la sentència objecte de recurs. Contra la interlocutòria que així ho estableixi, amb la reposició prèvia, es pot interposar queixa davant la Sala Social del TS (art. 223.3 LRJS).

L'escrit d'interposició, que ha de signar l'advocat i s'hi han d'adjuntar tantes còpies com parts hi hagi en el procés, ha de reunir els requisits de l'article 224 LRJS. En primer lloc, ha de contenir una relació precisa i circumstanciada de la

contradicció al·legada, amb l'aportació certificada de la sentència o les sentències de contrast, de manera que s'evidenciï que hi concorre la substancial contradicció de sentències i argumentant sobre la concurrència de les identitats material i processal entre aquestes. Com ja s'ha dit, en l'escrit d'interposició no es poden invocar sentències que no hagin estat prèviament designades en la preparació del recurs. Sobre el certificat de les sentències de contrast s'exigeix que en consti la fermesa en la data d'expiració del termini d'interposició, o amb certificat posterior que va guanyar fermesa dins d'aquest termini la sentència anteriorment aportada. L'aportació del certificat és potestativa, de manera que si la part recurrent no ha aportat el certificat en la preparació, ni tampoc l'aporta en el moment de la interposició, l'ha de reclamar d'ofici la Secretaria de la Sala.

Així mateix, en segon terme, quant a la fonamentació de la infracció legal comesa en la sentència impugnada i, si escau, del menyscapte produït en la unificació de la interpretació del dret i la formació de la jurisprudència, s'hi afegeix ara que en l'escrit s'ha d'expressar separatament, amb la precisió i claredat necessàries, la pertinència de cadascun dels motius de cassació, en relació amb els punts de contradicció per l'ordre assenyalat en l'article 207 LRJS, excepte l'apartat *d*, que no hi és aplicable, raonant la pertinència i la fonamentació de cada motiu i el contingut concret de la infracció o vulneració comeses, i fent esment de les normes substantives o processals infringides, i, en cas que s'invoqui la unificació de la interpretació del dret, fent referència succinta als particulars aplicables de les resolucions que estableixin la doctrina jurisprudencial invocada.

Finalment, tal com s'ha apuntat, l'escrit d'interposició del recurs únicament admet una sentència de contrast per cada motiu de recurs, la qual, com s'ha repetit, s'ha de triar necessàriament d'entre les designades en l'escrit de preparació.

Un cop presentat dins el termini l'escrit d'impugnació, el secretari judicial ha de citar les altres parts perquè es personin, mitjançant un escrit del seu lletrat davant la Sala Social del TS en el termini dels deu dies següents (art. 223.4 LRJS). L'obligació de personació comporta que els qui van ser part en la suplicació han de comparèixer a la Sala per a adquirir la condició de part en aquest recurs. La tramitació continuarà malgrat que els qui són objecte de recurs no es personin. Les actuacions, les ha de remetre el secretari judicial dins els cinc dies següents a la citació a termini (art. 223.5 LRJS).

## **Tramitació processal davant la Sala Quarta del TS**

### **1) Admissió del recurs per part del TS (art. 225 LRJS)**

També en aquest recurs es regula un tràmit d'admissió per part del secretari judicial de la Sala Quarta del TS. Si el secretari aprecia que concorre algun defecte esmenable en la tramitació del recurs, o en la seva preparació i interposició,

ha de concedir a la part afectada un termini d'esmena de deu dies, de manera que si aquesta no l'efectua dins el termini i en la forma escaient n'ha de donar compte a la Sala. La Sala ha d'acordar, mitjançant una interlocutòria, posar fi al tràmit de recurs, i declarar la fermesa de la sentència objecte de recurs, la pèrdua del dipòsit per a recórrer, i remetre les actuacions al TSJ d'origen. Aquest acte solament és susceptible de recurs en reposició. A més, el secretari judicial té atribuïda la competència de controlar que el recurs sigui presentat dins el termini, de manera que si l'escrit de preparació o el d'interposició és extemporani ha de dictar un decret en què posi fi al tràmit de recurs. Novament contra aquesta resolució només es pot interposar recurs de revisió.

Si en aquest tràmit inicial el secretari no aprecia defectes, o aquests s'han esmenat, o considera que hi concorren defectes no esmenables diferents del termini abans esmentat, n'ha de donar compte el Magistrat ponent perquè instrueixi les actuacions per tres dies, i s'obri un incident d'inadmissió. Els defectes no esmenables que poden donar lloc a la inadmissió són:

a) L'incompliment de manera manifesta i no esmenable dels requisits processals per a preparar o interposar el recurs (sobre aquest aspecte són aplicable les consideracions realitzades a propòsit de la cassació ordinària).

b) La mancança sobrevinguda de l'objecte de recurs, és a dir, perquè s'ha aconseguit un conveni transaccional.

c) La falta de contingut cassacional de la pretensió (així, per exemple, perquè no hi ha contradicció o el recurs es fonamenta en circumstàncies de fet i no en la doctrina) i que s'hagin desestimat en el fons altres recursos en supòsits substancialment iguals.

El Magistrat ha de donar compte a la Sala del recurs i de les eventuais causes d'inadmissió que consideri concurrents. Si la Sala considera que hi concorre alguna de les causes d'inadmissió, ha d'acordar un tràmit d'audiència al recurrent perquè en el termini de cinc dies es pronunciï, amb l'informe ulterior del Ministeri Fiscal en el termini de cinc dies. No és un termini d'esmena de defectes, sinó d'audiència sobre l'eventual concurrència de la causa d'inadmissió. Si finalment s'estima la concurrència de motiu d'inadmissió, la Sala ha de dictar una interlocutòria en el termini de tres dies, que declari la inadmissió, la fermesa de la sentència i la pèrdua del dipòsit. També s'han d'imposar les costes al recurrent si els recorreguts s'han personat en el tràmit de recurs.

## 2) Impugnació del recurs

Si els recorreguts s'hi han personat, el secretari judicial els ha de traslladar l'escrit d'interposició perquè formalitzin la impugnació. Per a això es disposa d'un termini comú de quinze dies durant el qual les actuacions són a disposició per tal que es puguin examinar.



Transcorregut aquest termini, el secretari judicial ha de traslladar les actuacions al Ministeri Públic perquè en el termini de deu dies informi sobre la procedència o improcedència de la cassació.

#### **5.2.4. La sentència**

Després de l'emissió de l'informe per part del Ministeri Fiscal, s'ha de fixar en el termini de deu dies la deliberació, votació i decisió. La sentència s'ha de dictar en el termini de deu dies des de l'endemà de la celebració de la votació (art. 227 LRJS).

Pel que fa al contingut i als efectes de la sentència, l'article 228 LRJS indica que en cas que s'estimi el recurs perquè s'entén que la sentència objecte de recurs infringeix la unitat de doctrina, la decisió de la sentència ha de consistir en la cassació i anul·lació de la sentència impugnada, amb la declaració expressa que s'ha produït el menyscapte de la unitat de doctrina. La solució aconseguida en la sentència és aplicable a les situacions creades per la sentència impugnada. A més, s'ha de pronunciar sobre les consignacions i costes, i, expressament, s'ha de retornar el dipòsit al recurrent.

Si es desestima el RCU, es confirma la sentència d'instància, que és ferma. Així mateix, a més de la pèrdua del dipòsit per a recórrer, s'hi apliquen els efectes de l'article 235 LRJS, de manera que el recurrent vençut que no gaudeixi del benefici de justícia gratuïta ha d'assumir les costes.

## 6. Recurs de queixa

El recurs de queixa és un recurs de caràcter ordinari i devolutiu la funció del qual és permetre la revisió de les decisions de l'òrgan jurisdiccional que neguen l'accés al recurs de suplicació o de cassació, tant ordinària com en unificació de doctrina. El recurs de queixa té l'explicació en el fet que la tramitació no es realitza íntegrament davant l'òrgan que els ha de resoldre'ls, sinó que s'anuncien, es preparen i es formalitzen davant l'òrgan que ha dictat la resolució que es pretén impugnar en suplicació o cassació. D'acord amb el caràcter devolutiu del recurs, la queixa la interposa i la resol l'òrgan jurisdiccional superior que hauria d'haver conegut del recurs de suplicació o de cassació inadmès. Es tracta, en definitiva, d'un recurs per a recórrer.

Atesa la funció que exerceix el recurs de queixa, no es pot interposar contra la resolució que l'admeti i hi doni tràmit. En altres paraules, no té legitimació per a presentar el recurs de queixa qui té la posició de recorregut. Com tampoc no es pot interposar una queixa contra la resolució que inadmeti l'escrit del recurrent impugnant el recurs admès.

L'article 189 LRJS estableix el recurs de queixa per remissió a la regulació de la LEC, que la recull en els articles 494 i 495. Veurem els aspectes principals del recurs de queixa.

### 6.1. Resolucions susceptibles de recurs

Són susceptibles de recurs les interlocutòries dels jutjats socials o de les sales socials dels tribunals superiors de justícia de les comunitats autònomes que deneguin la tramitació d'un recurs de suplicació, de cassació o cassació per a la unificació de la doctrina. I en concret, contra les resolucions següents:

1) Les interlocutòries del jutjat social que considerin no anunciat el recurs de suplicació:

a) per improcedència del recurs, ja que la resolució no és susceptible de recurs –article 191.2 LRJS–;

b) perquè s'ha presentat extemporàniament;

c) per incompliment dels requisits necessaris per a l'anunci del recurs de manera no esmenable, i

d) perquè, dins el termini atorgat per a això, no s'han esmenat els defectes estimats pel jutge social (art. 195.2 LRJS).

2) Les interlocutòries de la Sala Social del TSJ o de l'AN:

a) Que considerin no preparat el recurs de cassació o de cassació per a la unificació de la doctrina:

- perquè no s'ha preparat dins el termini,
- per incompliment dels requisits necessaris per a la preparació del recurs de manera no esmenable, o
- perquè no s'han esmenat aquests requisits en el termini conferit i en la forma que determina l'article 230.5 (art. 209.2 LRJS).

b) Les interlocutòries que resolguin el recurs de reposició prèviament presentat contra la decisió de la Sala que considerin no formalitzat el recurs:

- per extemporani o
- perquè ha omès “de manera manifesta” els requisits exigits per a la seva formalització (art. 210.3 LRJS).

## 6.2. Tramitació dels recursos

Ja s'ha dit que la tramitació del recurs de queixa ha de seguir les regles que preveu l'article 495 LEC. Així, el recurs s'ha d'interposar davant el Tribunal *ad quem* en el termini de deu dies a comptar de la notificació de la resolució denegatòria de la tramitació del recurs corresponent. L'escrit de recurs s'ha d'acompanyar d'una còpia de la resolució impugnada (art. 495 LEC).

Si es tracta d'un recurs ordinari, no estan limitades les causes per les quals s'impugna la decisió, encara que, lògicament, sempre hagin d'estar relacionats amb la incidència processal que impedeix la tramitació del recurs, i no és possible introduir la discussió sobre la qüestió de fons, ni tampoc a altres qüestions d'índole processal relatives a la sentència que es pretén impugnar. Ara bé, això no exclou que en els casos en què no s'admeti el recurs perquè s'entén que la resolució que es pretén impugnar no és susceptible de recurs, s'exigeixi, encara que sigui col·lateralment, abordar aspectes de fons. Penseu, per exemple, en els supòsits en què no es dona motiu al recurs de suplicació per raó de la quantia o per raó de la matèria.

El Tribunal que conegui del recurs l'ha de resoldre, amb caràcter preferent, en el termini de cinc dies. En cas que s'estimi el recurs de queixa, l'òrgan que va dictar la resolució revocada ha de considerar el recurs anunciat o preparat i donar-hi tràmit. Per contra, la interlocutòria desestimatòria de la queixa, que

s'ha de comunicar a l'òrgan que la va dictar, posa fi definitivament a la tramitació del recurs. La interlocutòria que resol el recurs de queixa so és susceptible de recurs.

Finalment, s'ha de tenir en compte que, si es tracta d'un remei contra decisions relatives a la interposició dels recursos, és preceptiva l'assistència d'un lletrat, si es tracta d'un recurs de cassació o cassació per a la unificació de la doctrina, o d'un graduat social o un lletrat, si l'impugnat és la interlocutòria que denega la tramitació del recurs de suplicació.

## **7. La revisió de sentències i laudes arbitrals fermes. El procés d'error judicial**

La revisió de sentències i laudes arbitrals fermes i l'error judicial es regulen de forma conjunta en un únic precepte, l'article 236 LRJS, que remet en el que és substancial al que disposen la LOPJ (art. 240.2 i 298) i la LEC (art. 510 i 534).

### **7.1. El recurs de revisió de sentències fermes**

El recurs de revisió de sentències fermes es pot interposar contra qualsevol sentència ferma dictada per l'ordre jurisdiccional social o contra qualsevol laude arbitral ferm. Es tracta d'un recurs extraordinari, subsidiari, ja que només escau la seva interposició si prèviament s'han esgotat els recursos jurisdiccionals que corresponguin, i de caràcter no suspensiu.

#### **7.1.1. Supòsits en què és procedent la revisió judicial de la sentència ferma**

La revisió judicial de la sentència ferma únicament és possible si hi concorren alguna de les circumstàncies que recullen els articles 510 LEC i 86.3 LRJS:

- 1) Si un cop pronunciada la sentència es recobren o s'obtenen documents decisius, dels quals no s'ha pogut disposar per força major, o per obra de la part en favor de la qual s'hagi dictat (art. 510 LEC). En aquest sentit, no es pot considerar un document hàbil una sentència dictada per un altre ordre jurisdiccional, tret que recaigui en un procés penal en el cas expressament previst en l'article 86.3 LRJS al qual després en referirem (STS 23-12-2003).
- 2) Si s'ha dictat sentència en virtut de documents que, en dictar-los, una de les parts ignorava que havien estat declarats o reconeguts com a falsos en un procés penal o la falsedat dels quals es declara després penalment (art. 510 LEC).
- 3) Si s'ha dictat sentència en virtut de prova testifical o pericial i els testimonis o perits han estat condemnats per fals testimoni donat a les declaracions que van servir de fonament a la sentència (art. 510 LEC).
- 4) Si s'ha guanyat injustament la sentència per suborn, violència o altres maquinacions fraudulentament (art. 510 LEC).
- 5) Finalment, d'acord amb l'article 86.3 LRJS, escau la revisió si en una qüestió prejudicial penal respecte del procés laboral dóna lloc a una sentència absolutòria per inexistència del fet o perquè el subjecte no hi ha participat. El pronunciament absolutori a què es refereix la LRJS ha de ser ferm. A més, la

sentència absolutòria penal ho és perquè es constata la inexistència del fet imputat o perquè el subjecte no ha participat en la comissió del delictes, de manera que l'absolució per prescripció del delictes o per falta de proves no és suficient per a justificar la revisió de la sentència dictada en l'ordre social.

### **7.1.2. Tramitació i resolució del recurs de revisió de la sentència**

El recurs s'ha d'interposar en el termini de tres mesos a comptar des que la part perjudicada tingui coneixement de les circumstàncies que obren la via de la revisió de la sentència o laude ferma davant la Sala Social del TS (art. 512.2 LEC). No obstant això, amb vista al principi de la seguretat jurídica, la mateixa norma impedeix que es pugui promoure la revisió de les sentències una vegada han transcorregut cinc anys des que es van dictar (art. 512.1 LEC).

La tramitació del recurs ha de seguir les regles dels articles 513 i següents de la LEC, amb les especialitats consignades en l'apartat primer de l'article 236 LRJS. En aquest sentit, cal assenyalar que la revisió de sentències en l'ordre social exigeix el dipòsit previst per la LRJS per als recursos de cassació (600 euros) i que no se celebrarà vista, tret que ho acordi el TS o s'hagi de practicar alguna prova.

Si el recurs és desestimat, cal atènyer-se al que disposa l'article 235 LRJS respecte de la condemna en costes: es condemna el recurrent vençut si no gaudeix del benefici de la justícia gratuïta.

La sentència que recaigui en revisió no és susceptible de recurs, excepte, és clar, que hi concorri algun motiu que justifiqui l'accés al recurs d'empara davant el TC.

## **7.2. El procés d'error judicial**

L'article 236.2 LRJS recull avui d'una manera innovadora en la tradició processal laboral aquesta manifestació de la responsabilitat patrimonial de l'Administració, regulada amb caràcter general en els articles 292 a 297 LOPJ.

Amb caràcter general, s'ha de recordar que la **regulació d'error judicial** es caracteritza pels aspectes següents:

1) Té com a finalitat compensar els danys causats per error judicial per qualsevol resolució ferma que sigui considerada com a errònia, i dóna dret a una indemnització a càrrec de l'Estat, tret que es tracti d'un supòsit de força major (art. 292.1 LOPJ). Tampoc no donen motiu a l'error judicial quan aquest es derivi de la conducta culpable o dolosa del perjudicat.

2) El dany al·legat en el procés d'error ha de ser efectiu, econòmicament avaluable i individualitzat en relació amb una persona o grup de persones.

3) El dany causat per l'error judicial no es pot fonamentar en proves diferents de les practicades en les actuacions processals origen de l'error (art. 236.2 LRJS).

4) La mera revocació o anul·lació de les resolucions judicials no pressuposa, per si sola, el dret a la indemnització. Segurament aquest és un dels aspectes més vidriosos de caracterització de l'error judicial, ja que haurà de diferenciar entre una aplicació o interpretació errònia o equivocada per part de l'òrgan judicial de l'error judicial. En aquest sentit, la jurisprudència reitera que l'abast de l'error judicial ha de ser restringit, de manera que no tota possible equivocació en l'establiment dels fets o en l'aplicació del dret és susceptible de qualificar-se com a error judicial, sinó que aquesta qualificació s'ha de reservar als supòsits especialment qualificats. Així, per exemple, no s'estima l'existència d'error judicial en l'adopció de solucions que puguin ser discutibles, però que tinguin una fonamentació suficient i raonada i que pugui ser defensable en dret. Aquest seria el cas que es resolgués el plet en sentit oposat al de la jurisprudència d'unificació en una sentència que de manera raonada justifiqui per què se separa de l'aplicació de la jurisprudència esmentada (STS 5-4-2009). Igualment, tampoc no es considera un error judicial quan en la resolució a la qual s'imputa aquest defecte comet alguna confusió o error sense transcendència perquè no afecta la decisió de la sentència (STS 7-6-2011).

La reclamació d'indemnització per causa d'error ha d'anar precedida d'una decisió judicial de l'ordre social que expressament ho reconegui, és a dir, d'una sentència dictada en virtut del recurs de revisió. En qualsevol altre cas diferent d'aquest es tramita d'acord amb el procediment específic regulat en la LOPJ, amb les especialitats que conté l'apartat 2 de l'article 236 LOPJ. Així, l'acció judicial per al reconeixement de l'error s'ha d'instar inexcusablement en el termini de caducitat de tres mesos a partir del dia en què es va poder exercir davant la Sala Quarta del TS. La petició de declaració d'error no impedeix l'executivitat de la sentència que pretesament ha incorregut en error.

D'altra banda, el procediment per a substanciar la pretensió és el propi del recurs de revisió, i, en tot cas, en són part el Ministeri Fiscal i l'Administració de l'Estat. No s'exigeix que en el procés d'error judicial estiguin presentis les parts que van participar en el procés origen de la sentència a la qual s'imputa l'error. Segons l'article 236.2 LRJS hi són aplicables les regles sobre dipòsit i costes establertes per a la revisió en l'ordre social.

La sentència recaiguda en aquest procés no té efectes rescissoris de la decisió de la sentència errònia, i una vegada declarat l'error judicial, dóna motiu al fet que el perjudicat pugui reclamar danys a l'Estat mitjançant una petició dirigida al Ministeri de Justícia. El dret a reclamar la indemnització prescriu al cap de l'any des que es va tenir dret a fer-ho.

## Resum

Els recursos són els mitjans posats a disposició de les parts per a intentar la reforma o anul·lació de les resolucions judicials que no són fermes. Les resolucions judicials que poden ser impugnades són tant les dictades pel secretari judicial –és a dir, decrets i diligències–, com les que emanen del jutge o tribunal –provisions, interlocutòries i sentències.

L'accés al recurs és un dret de configuració legal, de manera que es construeix un sistema de recursos que configura una doble instància, i serà el legislador l'encarregat de fixar els termes dels requisits d'accés a aquesta, i la forma de la seva procedimentalització i la seva eficàcia. No obstant això, l'accés al recurs pot tenir una transcendència constitucional i justificar la interposició d'un recurs d'empara per vulneració del dret a la tutela judicial efectiva quan l'òrgan jurisdiccional encarregat de controlar el compliment dels requisits legals per a accedir al recurs es pronuncia de forma arbitrària, no raonable i inadmet el recurs, o quan, fa una interpretació rigorista dels requisits i dona peu a una desproporció entre l'eventual defecte o formalitat omesa pel recurrent i la conseqüència de la inadmissió.

El sistema de recursos en el procés laboral obeeix al principi d'única instància i de doble grau de jurisdicció. Com que hi ha instància única en el procés laboral, a diferència del civil, no existeix l'apel·lació, i, per tant, la revisió general –dels aspectes fàctics i jurídics– d'un judici ja celebrat.

Dins els recursos en el procés laboral, hem de distingir entre els recursos que s'interposen contra les resolucions dels secretaris judicials –diligències i decrets– i els que es poden interposar contra les provisions, interlocutòries i sentències dictades pel jutge o tribunal.

Els **recursos** que es poden interposar **contra les resolucions dels secretaris judicials** són:

1) El recurs de reposició, de caràcter no devolutiu, regulat en els articles 186 i 187 LRJS. Té com a finalitat propiciar una revisió sobre decisions procedimentals, d'ordenació del procés, per part de qui la va adoptar. Són susceptibles en reposició les diligències d'ordenació i els decrets, que tinguin el caràcter de no definitius, dictats pels secretaris judicials, excepte en cas que la Llei prevegi un recurs de revisió legal (art. 186. LRJS). La tramitació és escrita i contra la decisió que la resolgui no es pot interposar cap recurs, tret que ho prevegi expressament la Llei.



2) El recurs de revisió directe, de caràcter devolutiu, que ha de resoldre el jutge o tribunal, i la regulació legal del qual trobem en l'article 189 LRJS. El recurs directe de revisió contra els decrets del secretari judicial té caràcter ordinari i en coneixerà el mateix jutge o tribunal. És un recurs que té la raó de ser en l'assignació de les tasques d'ordenació procedimental que corresponen al secretari i al jutge, de manera que s'atribueix a aquest la decisió última sobre les decisions adoptades per decret en els supòsits que preveu la Llei. Són susceptibles de recurs en revisió directa:

a) els decrets del secretari judicial que posin fi al procediment o n'impedeixin la continuació i

b) els que es prevegin expressament en la Llei (art. 188.1 LRJS). Contra la resolució que resolgui aquest recurs es pot interposar recurs de suplicació o de cassació ordinària en els casos en què ho prevegi expressament la LRJS.

Els **recursos** contra les **resolucions adoptades per jutges i tribunals** són els següents:

1) Les provisions i interlocutòries dictades pel jutge o tribunal són susceptibles de recurs amb caràcter general, excepte en els supòsits en què s'exceptua expressament en la Llei. Els casos en què no es pot interposar el recurs de reposició contra provisions i interlocutòries són:

a) Els ja esmentats en l'article 186.4 LRJS en els processos que versin sobre matèria electoral, conciliació de la vida familiar i laboral, conflicte col·lectiu i impugnació de convenis col·lectius, tret que es tracti de la interlocutòria que declari la incompetència de jurisdicció.

b) Les decisions adoptades abans, durant o al final del judici oral.

Juntament amb el recurs de reposició, són susceptibles de recurs les interlocutòries dels jutjats socials o de les sales socials dels tribunals superiors de justícia de les comunitats autònomes que deneguin la tramitació d'un recurs de suplicació, cassació ordinària o cassació per a la unificació de la doctrina.

2) Els recursos contra les sentències són:

a) El **recurs de suplicació**, que és un recurs devolutiu i extraordinari. És procedent contra les resolucions del jutge social que siguin susceptibles de recurs segons la normativa processal laboral. La seva regulació legal la trobem en els articles 190 a 204 LRJS i 229 a 235 LRJS, aquests últims referits als aspectes comuns dels recursos de suplicació i cassació. La finalitat del recurs de suplicació és la revisió de determinats aspectes, pels motius taxats en la Llei, de la resolució de l'òrgan judicial *a quo*. Els motius de recurs són:

- Infracció de normes o garanties del procediment que hagi produït indefensió.
- Revisió dels fets provats en la resolució objecte de recurs davant les proves documentals i pericials practicades.
- Examen de les infraccions de normes substantives o de jurisprudència (s'ha d'entendre el terme *norma* en sentit ampli).

La tramitació del recurs de suplicació és complexa. D'una banda, exigeix unes activitats preparatòries prèvies a la interposició del recurs, i, de l'altra, la seva substanciació es produeix, en part, davant el jutjat *a quo* que va dictar la sentència que es pretén impugnar, i en què es duu a terme la fase preparatòria del recurs, i, en part, en el TSJ que eventualment ha de resoldre el recurs, en la seu del qual es formalitza aquest.

La sentència dictada per la Sala Social del TSJ pot ser objecte de recurs, amb caràcter extraordinari, davant la Sala Quarta del Tribunal Suprem mitjançant un recurs de cassació per a la unificació de doctrina.

Juntament amb les sentències dictades pel jutge social, l'article 191.4 LRJS enumera una sèrie de resolucions judicials adoptades en forma d'interlocutòria que poden ser objecte de recurs en suplicació davant la Sala Social dels TSJ.

**b) El recurs de cassació ordinari.** El recurs de cassació ordinària és devolutiu i extraordinari. Es poden recórrer en cassació ordinària davant la Sala Quarta del TS les sentències dictades en única instància per les sales socials dels TSJ i de l'AN. Els motius de cassació ordinària es poden interposar al·legant:

- excés o defecte de jurisdicció; incompetència o inadequació de procediment;
- trencament de les formes essencials del judici per infracció de les normes reguladores de la sentència o de les que regeixen els actes i les garanties processals quan amb això s'hagi produït indefensió;
- error en l'apreciació de la prova basat en documents que figurin en les actuacions que demostrin l'equivocació de qui jutja, sense que siguin contradits per altres elements probatoris;
- quan la sentència de les sales hagi infringit les normes de l'ordenament jurídic o la jurisprudència que siguin aplicables per a resoldre la controvèrsia.

La tramitació del recurs de cassació ordinària és paral·lela a la dissenyada pel legislador per al recurs de suplicació. En aquest sentit, som davant una tramitació complexa, en dues fases, i, a més, el procediment de recurs es distribueix entre la Sala Social dels TSJ o l'AN.

Així mateix, són susceptibles de recurs en cassació les interlocutòries dictades per les sales socials dels TSJ i l'AN:

- que resolguin el recurs de reposició interposat contra la resolució de les sales dictades abans de judici, en què es declari la falta de jurisdicció o de competència;
- que declarin la finalització anticipada del procés per satisfacció extraprocessal o pèrdua sobrevinguda d'objecte o per falta d'esmena dels defectes advertits en la demanda no imputable a la part o a la seva representació processal o per incompareixença injustificada als actes de conciliació i judici, sempre que per caducitat de l'acció o de la instància o una altra causa legal no en sigui jurídicament possible la reproducció ulterior; i
- en matèria d'execució en els supòsits que preveu la Llei.

c) El **recurs de cassació per a la unificació de doctrina**. El recurs de cassació per a la unificació de la doctrina té per finalitat uniformitzar la interpretació eventualment divergent que mantinguin les diferents Sales Socials dels TSJ en sentències dictades en recurs de suplicació; d'aquesta manera es garanteix una aplicació homogènia de les normes laborals en tot l'Estat. Així, la base d'aquesta modalitat de cassació és l'existència de solucions interpretatives contradictòries entre si dels TSJ, a les quals, en virtut de la primàcia interpretativa del TS, seran unificades amb la fixació d'un criteri que superi la contradicció. Com s'adverteix, la diferència amb la cassació ordinària és que per mitjà del recurs de cassació per a la unificació de doctrina, la Sala Quarta del TS entra a conèixer de les sentències dictades pels diferents TSJ en recurs de suplicació.

Un element fonamental en el recurs de cassació per a la unificació de doctrina és l'existència de sentències que continguin doctrina contradictòria: només escau el recurs per a la unificació de la doctrina "en ocasió de sentències dictades en suplicació per les sales socials dels tribunals superiors de justícia que siguin contradictòries entre si, amb la d'una altra o unes altres sales dels dits tribunals superiors de justícia o amb sentències del Tribunal Suprem". No obstant això, només es pot parlar de sentències contradictòries quan hi ha una identitat substancial de fets, fonament i pretensió exercida entre la sentència objecte de recurs i l'aportada de contrast.

El recurs de cassació per a la unificació de doctrina només és viable quan la contradicció que el justifica deriva de la infracció legal comesa en la sentència impugnada (art. 224.1.b LRJS). La infracció legal en la sentència impugnada consisteix en qüestions jurídiques derivades de l'eventual infracció de normes,

tant de caràcter substantiu com processal, incloent-hi també la infracció de la jurisprudència com a font de dret. Això exclou, per tant, que en aquest recurs es puguin plantejar qüestions d'índole fàctica, i és inviable plantejar qualsevol pretensió de revisió tant dels fets provats de la sentència impugnada com de la valoració de la prova en la instància o en la revisió dels fets en la sentència que resol la suplicació.

La tramitació segueix l'esquema en dues fases (preparació i interposició), propi de la cassació ordinària. La preparació i la interposició es realitzen davant la Sala Social del TSJ, que ha d'elevat les actuacions del recurs ja interposat.

Finalment, recordeu que els recursos de cassació comparteixen amb els de suplicació les regles en relació amb l'obligació de dipòsit, consignació de la condemna, i que també són comunes les regles sobre el conveni transaccional de l'article 235 LRJS.

## Exercicis d'autoavaluació

1. El dret a la tutela judicial efectiva consagrat en l'article 24 CE garanteix...

- a) que es puguin recórrer totes i cadascuna de les decisions adoptades pels òrgans jurisdiccionals de l'ordre social.
- b) que s'hagi de regular per llei un sistema de doble instància en l'ordre social que garanteixi la possibilitat de recórrer totes les sentències dictades pel jutge social.
- c) que es tramitin tots els recursos contra les resolucions judicials, amb independència de si s'han complert els requisits formals quant a termini per a interposar el recurs i el dipòsit legal per a recórrer.
- d) que mitjançant el control del compliment dels requisits legals per a accedir al recurs es realitzi a partir del principi de proporcionalitat entre la finalitat que compleix l'exigència formal per a recórrer i l'entitat real del defecte que pugui presentar un recurs.

2. Contra el decret del secretari judicial que posa fi al procediment per incompareixença de la part demandant en l'acte de conciliació judicial...

- a) es pot interposar recurs de reposició.
- b) es pot interposar recurs de revisió.
- c) s'ha d'interposar recurs de suplicació.
- d) no és susceptible de recurs per raó de la matèria.

3. Quant a la provisió del jutge social que inadmet tota o part de la prova proposada pel demandant en la demanda...

- a) s'ha de recórrer en suplicació davant la Sala Social del TSJ.
- b) es pot interposar un recurs de revisió davant el mateix jutge social.
- c) es pot recórrer en revisió davant la Sala Social del TSJ.
- d) correspon interposar un recurs de reposició que ha de resoldre el mateix jutge social.

4. Contra la resolució que resol un recurs de reposició...

- a) no es pot interposar cap recurs.
- b) es pot interposar sempre un recurs de revisió.
- c) no es pot interposar cap recurs, excepte en els supòsits expressament previstos en la Llei, com per exemple si es va interposar contra la resolució de l'òrgan judicial que va estimar la falta de competència territorial.
- d) és procedent un recurs de suplicació.

5. En la tramitació processal del recurs de suplicació...

- a) és preceptiva la defensa per mitjà d'un advocat o la representació tècnica d'un graduat social col·legiat.
- b) és preceptiva la defensa per mitjà d'un advocat.
- c) és facultativa la defensa per mitjà d'un advocat o la representació d'un graduat social.
- d) és preceptiva la defensa per mitjà d'un advocat, tret que el recurrent tingui el benefici de la justícia gratuïta, cas en què pot optar per la representació d'un graduat social.

6. La legitimació per a interposar un recurs de suplicació contra una sentència desestimatòria d'una demanda d'acomiadament correspon...

- a) únicament al treballador que ha vist desestimada la demanda.
- b) tant al treballador com a l'empresa.
- c) al treballador, però també a l'empresa si dels fets provats en la sentència se li pot derivar un perjudici.
- d) al treballador al qual es va desestimar la demanda i al Ministeri Fiscal si es va invocar una vulneració de drets fonamentals en l'acomiadament.

7. Quant a la sentència que resol una demanda en què es van acumular l'acció d'acomiadament i la de reclamació de quantitat per impagament empresarial de la liquidació derivada de la finalització del contracte per un import de 2.300 euros...

- a) es poden impugnar en suplicació els dos pronunciaments, tant el relatiu a l'acomiadament com al de la quantitat, ja que el caràcter susceptible de recurs de l'acomiadament arrossega la quantitat.
- b) el fet que la reclamació de quantitat no sigui susceptible de recurs respecte de la quantitat litigiosa fa que la sentència no sigui susceptible de recurs.

c) únicament es pot impugnar en suplicació el pronunciament relatiu a l'acomiadament, i no el que s'hagi decidit en la quantitat, atès que no és susceptible de recurs per raó de la quantia.  
d) la Sala Social del TSJ ha de decidir sobre la recurribilitat en raó de la dependència funcional que es pugui observar entre una i altra petició.

8. La tramitació del recurs de suplicació contra la sentència que desestimi la demanda presentada contra l'INSS en matèria de reconeixement del dret a una prestació d'incapacitat permanent...

- a) s'inicia amb la presentació, en el termini de cinc dies des de la notificació de la sentència objecte de recurs, de l'escrit de preparació davant el jutjat social en el qual el recurrent ha de fer constar succintament els motius d'impugnació.
- b) s'inicia amb la presentació, en el termini de cinc dies des de la notificació de la sentència objecte de recurs, de l'escrit d'anunci de recurs davant el Jutjat Social, en el qual es faci constar.
- c) s'inicia amb l'anunci, en el termini de cinc dies des de la notificació de la sentència objecte de recurs, mitjançant un escrit o per compareixença en el jutjat social, de la voluntat d'interposar un recurs de suplicació.
- d) La sentència no és susceptible de recurs.

9. Pel que fa a la impugnació dels fets provats en el recurs de suplicació...

- a) només es pot emparar en un error per part del jutge en la valoració de les proves documental i pericial practicades en l'acte de judici.
- b) el caràcter extraordinari del recurs de suplicació impedeix que es puguin impugnar en recurs de suplicació els fets de la sentència d'instància.
- c) es pot emparar en una valoració errònia de les proves de confessió judicial i testifical practicades en judici.
- d) es poden impugnar el relat fàctic declarat provat a partir de qualsevol de les proves que s'hagin practicat en l'acte de judici.

10. En el recurs de cassació ordinari davant la Sala Quarta del Tribunal Suprem...

- a) no es pot impugnar l'error en l'apreciació de la prova realitzada per la Sala Social del TSJ o l'AN que hagi dictat la sentència objecte de recurs, ja que aquest recurs només és procedent contra les infraccions legals de la sentència.
- b) es pot impugnar l'error en l'apreciació de la prova realitzada pel Tribunal *ad quem*, i a aquests efectes les parts poden aportar en via de recurs tots els documents que considerin oportuns per a defensar la seva posició.
- c) únicament es pot sol·licitar la revisió de la valoració de la prova realitzada pel Tribunal que va dictar la sentència objecte de recurs sobre la base dels documents que figurin en les actuacions.
- d) es pot sol·licitar la revisió dels fets provats sobre la base de qualsevol de les proves que s'hagin practicat.

11. Són causes d'inadmissió del recurs de cassació ordinària:

- a) Que s'hagin desestimat ja altres recursos substancialment iguals sobre el fons de l'assumpte per part de la Sala Quarta del Tribunal Suprem.
- b) Que no s'hagi interposat recurs de suplicació previ.
- c) Només es preveu com a motiu d'inadmissió l'incompliment de manera manifesta i no esmenable dels requisits per a recórrer.
- d) El dret a la tutela judicial efectiva de l'art. 24 CE garanteix que no es pugui inadmetre cap recurs, sempre que la resolució sigui susceptible de recurs.

12. En el recurs de cassació per a la unificació de doctrina...

- a) Es poden invocar com a contradictòries les sentències dels TSJ, AN i TS.
- b) Es poden aportar com a contradictòries totes les sentències dels TSJ i el TS.
- c) Es poden aportar com a contradictòries les sentències dels TSJ i el TS dictades en l'ordre social.
- d) Es poden aportar com a contradictòries totes les sentències dels TSJ, el TS dictades en l'ordre social, i les del TC i el TJCE.

13. La preparació del recurs d'unificació de doctrina...

- a) consisteix en la manifestació de voluntat de recórrer feta per escrit o per compareixença davant la Sala Social del TSJ competent.

- b)** es realitza obligatòriament mitjançant un escrit presentat davant la Sala Social del TSJ competent, indicant-hi la voluntat de recórrer.
- c)** exigeix la presentació d'un escrit de preparació davant la Sala Social del TSJ que correspongui, en què constin la referència detallada i precisa de les dades identificatives de les sentències que es pretenguin utilitzar per a fonamentar la contradicció.
- d)** No és necessària la preparació, i el recurs es pot presentar directament davant la Sala Quarta del TS.

**14.** La interlocutòria del jutjat social que consideri no anunciat el recurs de suplicació per improcedència del recurs, per entendre que la sentència impugnada no és susceptible de ser reconeguda:

- a)** És susceptible de recurs en revisió davant la Sala Social del TSJ.
- b)** És susceptible de recurs en queixa davant el jutjat social.
- c)** No és susceptible de recurs en tant que es declara la improcedència del recurs perquè la sentència no és susceptible de recurs.
- d)** És susceptible de recurs en queixa davant la Sala Social del TSJ.

**15.** Una vegada dictada la sentència i iniciada la fase de recurs...

- a)** ja no es pot fer cap transacció sobre l'objecte del procés, de manera que les parts han de continuar necessàriament la tramitació del recurs fins a la sentència.
- b)** només es permet la transacció en cas que es tramiti el recurs de suplicació, no per al cas que s'hagi interposat el recurs de cassació.
- c)** és possible l'acord transaccional durant les fases d'anunci o preparació de recurs, i queda vetada aquesta possibilitat una vegada s'ha interposat o formalitzat el recurs que correspongui.
- d)** les parts poden arribar a un acord en qualsevol moment de la tramitació del recurs, que serà homologat per l'òrgan jurisdiccional que estigui tramitant el recurs.

## **Solucionari**

### **Exercicis d'autoavaluació**

1. d

2. b

3. d

4. c

5. a

6. c

7. a

8. c

9. a

10. c

11. a

12. d

13. c

14. d

15. d



## Bibliografia

**Cavas Martínez, F.** (2010). “Los recursos en el proceso laboral”. *Laborum*. Murcia. [Sobre doctrina general, ja que es anterior a la promulgació de la Llei reguladora de la jurisdicció social.]

**Desdentado Bonete, A.** (2012). “Los recursos de casación en la Ley Reguladora de la Jurisdicción Social y el Real Decreto Ley 3/2012. En especial, la casación de unificación de doctrina”. *Revista Doctrinal Aranzadi Social* (núm. 7).

**Desdentado Bonete, A.** (2013). “La nueva casación para la unificación de doctrina en la Ley Reguladora de la Jurisdicción Social”. *Revista del Ministerio de Empleo y Seguridad Social* (núm. 103).

**Folguera Castro, J. A.** (coord.) (2011). *Comentarios a la Ley Reguladora de la Jurisdicción Social*. Valladolid: Lex Nova.

**Gullón Rodríguez, J.** (dir.) (2012). *Ley Reguladora de la jurisdicción social. Comentada con jurisprudencia sistematizada y concordancias*. Madrid: El Derecho.

**Lousada Arochena, J. F.** (2012). “La acumulación de acciones, recursos y ejecuciones en la Ley Reguladora de la Jurisdicción Social”. *Revista Doctrinal Aranzadi Social* (núm. 3).

**Monereo Pérez, J. L.** (dir.) (2013). *La Ley Reguladora de la Jurisdicción Social: estudio técnico jurídico y sistemático de la Ley 36/2011*. Granada: Comares.

**Morales Váñez, C. E.** (2012). *Los recursos en la nueva Ley Reguladora de la Jurisdicción Social*. Madrid: Civitas (“Cuadernos Civitas”).

**Sempere Navarro, A. V.** (dir.) (2013). *Ley Reguladora de la Jurisdicción Social: comentarios, jurisprudencia y concordancias*. Madrid: COLEX.

